

Izdavač:

Labris - organizacija za lezbejska ljudska prava

Autorka teksta:

Jovana Đurbabić

Štampa:

Outline Creative

Lektura:

Una Samardzić

Dizajn i prelom:

Tamara Gavrilović

Beograd, 2016.

Političke partije o ljudskim pravima,
rodnoj ravnopravnosti i LGBT zajednici

Od načela do konkretnih mera

- Analiza statuta i programa
političkih stranka -

Izrada ove publikacije omogućena je uz podršku američkog naroda putem Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Za sadržaj ove publikacije odgovoran je Labris - Organizacija za lezbejska ljudska prava i sadržaj ne mora nužno odražavati stavove USAID-a i Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

Svi izrazi u ovom priručniku imaju jednako rodno značenje, bez obzira da li se koriste u muškom ili ženskom rodu i odnose se podjednako na muški i na ženski rod.

LGBT – Skraćenica za lezbejke, gej muškarce, biseksualne, transrodne osobe

SADRŽAJ

1. SAŽETAK	1
2. METODOLOGIJA	4
2.1. DEFINICIJA POJMOVA	5
3. KONTEKST	6
4. STATISTIČKI PREGLED	13
4.1. LJUDSKA PRAVA, RODNA RAVNOPRAVNOST I LGBT U STATUTIMA I PROGRAMIMA	14
4.1.1. LJUDSKA PRAVA	15
4.1.2 RODNA RAVNOPRAVNOST	16
4.1.3. LGBT	18
5. ANALIZA PROGRAMA I STATUTA PARLAMENTARNIH STRANKA U XI SKUPŠTINSKOM SAZIVU	20
5.1. SRPSKA NAPREDNA STRANKA	20
5.1.1. LJUDSKA PRAVA	21
5.1.2. RODNA RAVNOPRAVNOST	22
5.1.3. LGBT	25
5.2. SOCIJALISTIČKA PARTIJA SRBIJE	26
5.2.1 LJUDSKA PRAVA	27
5.2.2. RODNA RAVNOPRAVNOST	28
5.2.3. LGBT	32
5.3. SRPSKA RADIKALNA STRANKA	33
5.3.1 LJUDSKA PRAVA	33
5.3.2. RODNA RAVNOPRAVNOST	35
5.3.3. LGBT	36

5.4. DEMOKRATSKA STRANKA	36
5.4.1. LJUDSKA PRAVA	37
5.4.2. RODNA RAVNOPRAVNOST	39
5.4.3. LGBT	42
5.5. NOVA STRANKA	44
5.5.1. LJUDSKA PRAVA	44
5.5.2. RODNA RAVNOPRAVNOST	46
5.5.3. LGBT	48
5.6. POKRET DOSTA JE BILO	49
5.7. SOCIJALDEMOKRATSKA PARTIJA SRBIJE	51
5.7.1. LJUDSKA PRAVA	51
5.7.2. RODNA RAVNOPRAVNOST	52
5.7.3. LGBT	54
5.8. PARTIJA UJEDINJENIH PENZIONERA SRBIJE	55
5.8.1. LJUDSKA PRAVA	55
5.8.2. RODNA RAVNOPRAVNOST	56
5.8.3. LGBT	57
5.9. SRPSKI POKRET DVERI	58
5.9.1. LJUDSKA PRAVA	58
5.9.2. RODNA RAVNOPRAVNOST	59
5.9.3. LGBT	61
5.10. DEMOKRATSKA STRANKA SRBIJE	61
5.10.1. LJUDSKA PRAVA	62
5.10.2. RODNA RAVNOPRAVNOST I LGBT	64
5.11. JEDINSTVENA SRBIJA	65
5.12. LIBERALNO DEMOKRATSKA PARTIJA	66

<i>5.12.1. LJUDSKA PRAVA</i>	<i>66</i>
<i>5.12.2. RODNA RAVNOPRAVNOST</i>	<i>68</i>
<i>5.12.3. LGBT</i>	<i>69</i>
5.13. LIGA SOCIJALDEMOKRATA VOJVODINE	70
<i>5.13.1. LJUDSKA PRAVA</i>	<i>71</i>
<i>5.13.2. RODNA RAVNOPRAVNOST</i>	<i>73</i>
<i>5.13.3. LGBT</i>	<i>75</i>
5.14. SOCIJALDEMOKRATSKA STRANKA	76
<i>5.14.1. LJUDSKA PRAVA</i>	<i>76</i>
<i>5.14.2. RODNA RAVNOPRAVNOST</i>	<i>78</i>
<i>5.14.3. LGBT</i>	<i>79</i>
5.15. NOVA SRBIJA	80
<i>5.15.1. LJUDSKA PRAVA</i>	<i>81</i>
<i>5.15.2. RODNA RAVNOPRAVNOST</i>	<i>81</i>
<i>5.15.3. LGBT</i>	<i>83</i>
5.16. SRPSKI POKRET OBNOVE	83
5.17. ZELENI SRBIJE	84
<i>5.17.1. LJUDSKA PRAVA</i>	<i>84</i>
<i>5.17.2. RODNA RAVNOPRAVNOST</i>	<i>85</i>
<i>5.17.3. LGBT</i>	<i>86</i>
5.18. POSLANIČKA GRUPA POKRET SOCIJALISTA – NARODNA SELJAČKA STRANKA – UJEDINJENA SELJAČKA STRANKA	87
5.19. SAVEZ VOJVODANSKIH MAĐARA	88
<i>5.19.1. LJUDSKA PRAVA</i>	<i>89</i>

5.19.2. <i>RODNA RAVNOPRAVNOST</i>	90
5.19.3. <i>LGBT</i>	91
5.20. <i>BOŠNJAČKA DEMOKRATSKA ZAJEDNICA SANDŽAKA</i>	
<i>MUAMER ZUKORLIĆ</i>	91
5.20.1. <i>LJUDSKA PRAVA</i>	92
5.20.2. <i>RODNA RAVNOPRAVNOST</i>	92
5.20.3. <i>LGBT</i>	93
5.21. <i>STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE SANDŽAKA - DR SULEJMAN UGLJANIN</i>	94
5.21.1. <i>LJUDSKA PRAVA</i>	94
5.21.2. <i>RODNA RAVNOPRAVNOST</i>	95
5.21.3. <i>LGBT</i>	96
5.22. <i>ZELENA STRANKA</i>	97
5.22.1. <i>LJUDSKA PRAVA</i>	97
5.22.2. <i>RODNA RAVNOPRAVNOST</i>	99
5.22.3. <i>LGBT</i>	100
5.23. <i>PARTIJA ZA DEMOKRATSKO DELOVANJE – ARDITA SINANI</i>	100
6. <i>GLASOMER</i>	101
7. <i>PREPORUKE</i>	105
8. <i>ANEKS 1 – PREGLED SVIH STRANAKA/POKRETA KOJI IMAJU DOSTUPNE PROGRAME I/ILI STATUTE</i>	106
9. <i>ANEKS 2 SPISAK STRANAKA KOJE NEMAJU JAVNO DOSTUPNE PROGRAME I STATUTE (NEMAJU INTERNET SAJT)</i>	109

1. SAŽETAK

Srbija je ratifikovala gotovo sve univerzalne međunarodne ugovore o ljudskim pravima. Međutim, iako Srbija ima pravne propise i institucije koje su potrebne za primenu međunarodnog prava iz oblasti zaštite ljudskih prava, neophodno je kontinuirano ulagati napore da bi se obezbedila implementacija tih propisa. Evropska komisija istakla je potrebu za promovisanjem i zaštitom prava najranjivijih i najviše diskriminisanih grupa, uključujući i LGBT populaciju. U izveštaju Human Rights Watch 2016 navodi se da je u Srbiji “*tokom 2015. godine ostvaren ograničen napredak ka zatvaranju jaza između obaveza Srbije po pitanju ljudskih prava i njene prakse u tom pogledu*”¹.

LGBT populacija čini deset procenata ukupne populacije Srbije. Ipak, ovaj deo populacije je i dalje izložen diskriminaciji i nasilju. Žene čine 51,3 odsto od ukupnog broja stanovnika u Srbiji. Diskriminacija prema ženama posebno je izražena na tržištu rada, dok je rodno zasnovano nasilje prema ženama veoma rasprostranjeno².

Političke stranke imaju neosporan uticaj na kreiranje javnih politika. Zbog toga su veoma važna politička načela i vrednosti za koje se političke partije zalažu u svojim programima i statutima. Dolaskom na vlast stranke imaju priliku da svoja programska načela pretoče u zakone i javnu politiku.

¹ Human rights watch, Svetski izveštaj 2016, <https://www.hrw.org/sr/world-report/2016/country-chapters/285071>, pristupljeno 28. maja 2016.

² Godišnji izveštaj Poverenice za rodnu ravnopravnost, http://www.ravnopravnost.gov.rs/images/files/redovan_godisnji_izvestaj_za_2015._godinu.pdf, pristupljeno 30. maja 2016.

U Srbiji, prema registru političkih stranaka³, ima ukupno 106 političkih organizacija. Javno dostupne programe i statute na sajtovima ima 66 stranaka/pokreta (39 nacionalnih i 27 stranaka nacionalnih manjina).

Analiza normativnih i programske dokumenata političkih stranaka u Srbiji pokazuje da se skoro sve stranke načelno zalažu za poštovanje ljudskih prava. Veoma mali procenat partija predlaže konkretnе mere za zaštitu ljudskih prava. Od 56 analiziranih statuta, 41 se bavi ljudskim pravima: od načelnog spominjanja ili načelnog zalaganja za ljudska prava pa do institucionalnih stranačkih mehanizama. Manjinske stranke se ljudskim pravima bave uglavnom u kontekstu ljudskih prava nacionalnih manjina. Samo četiri stranke se bave ljudskim pravima i na višem nivou. LDP predviđa Statutom počasno članstvo za osobe koje su se istakle u borbi za ljudska prava, dok DS, SDS i SPS imaju posebna stranačka tela koja se bave ljudskim pravima. Samo jedna stranka ima poseban program namenjen ljudskim pravima - Nova stranka.

Za razliku od uglavnom načelnog bavljenja ljudskim pravima, stranke se u svojim statutima i programima znatno konkretnije bave načelom rodne ravnopravnosti. U stranačkim statutima ovo načelo se pominje kao opšte načelo, u kontekstu zalaganja za borbu protiv diskriminacije na osnovu pola, kao načelo prilikom kandidovanja ili imenovanja u stranačkim organima u kontekstu zagarantovanih kvota, dok neke stranke imaju i posebna tela koja se bave ovim pitanjima poput Forum ili Saveta žena. Neke stranke imaju i Planove delovanja sa posebnim merama za podsticanje i unapređenje

³ Izvod iz Registra političkih stranaka, Ministarstvo za državnu upravu i lokalnu samoupravu <http://www.mduls.gov.rs/doc/dokumenta/pstranke/IZVOD%20IZ%20REGISTRA%20160428.pdf>, pristupljeno 25. maja 2016. U registru se navodi 111 stranaka ali je u slučaju pet stranaka doneto rešenje o brisanju iz registra.

ravnomerne zastupljenosti žena i muškaraca u organima stranke i prilikom predlaganja kandidata za izbore poslanika i odbornika. Važno je napomenuti da se u pet programa žena posmatra u isključivo patrijarhalnom diskursu.

U odnosu na prva dva načela - ljudska prava i rodnu ravnopravnost, pitanje prava LGBT zajednice najmanje je zastupljeno u stranačkim normativnim i programskim dokumentima. Tek 13 od 66 stranaka, koje imaju dostupne statute i programe, se na bilo koji način bave ovim pitanjem - od načelnog zalaganja do konkretnijih koraka.

U svega 10 stranačkih statuta pitanje LGBT se spominje i to najviše u kontekstu zaštite prava "marginalizovanih grupa" ili kroz zalaganje za načelnu jednakost bez obzira na seksualnu orijentaciju. Tek tri stranke u svojim statutima imaju predviđena stranačka tela koja se bave LGBT pravima (SDS - Forum za prava LGBTI zajednice), ili se zalažu za istopolne bračne ili vanbračne zajednice (Zeleni Srbije) ili eksplisitno navode jednakost svojih članova bez obzira na seksualnu orijentaciju (LDP).

U Srbiji su održani vanredni parlamentarni izbori 24. aprila i 4. maja. Skupština Srbije je dobila XI saziv koji čini 16 poslaničkih grupa.

2. METODOLOGIJA

Osnovni cilj ove analize predstavlja odgovor na pitanje koliko su u normativnim i programskim dokumentima političkih partija zastupljena i definisana ljudska prava, načelo rodne ravnopravnosti i zaštita i unapređenje prava pripadnika LGBT zajednice.

Analiza je zasnovana na metodologiji koja kombinuje kvantitativni, kvalitativni i komparativni pristup.

Kvantitativna komponenta analize prvenstveno je zasnovana na analizi javno dostupnih Programa, Statuta i drugih programske i normativne dokumenata političkih stranaka. Osnovni istraživački cilj je bio da se ostvari jasan i pregledan uvid u kojoj meri su u aktima političkih stranaka zastupljena pitanja ljudskih prava, rodne ravnopravnosti i LGBT zajednica.

Kvalitativna komponenta analize odnosi se na ocenu zastupljenosti ljudskih prava, rodne ravnopravnosti i prava pripadnika LGBT zajednica u normativnim i programskim dokumentima političkih partija. To podrazumeva da smo analizirali da li se ova pitanja samo načelno obrađuju ili su predviđene i konkretnе mere i mehanizmi za njihovu zaštitu, unapređenje ili implementaciju.

Komparativna komponenta analiza je bila fokusirana na poređenje stranačkih Programa, Statuta i drugih stranačkih akata.

Analiza kvaliteta i efikasnosti samih mehanizama za unapređenje analiziranih načela u okviru stranačkih akata je veoma važna, ali ona prevazilazi ciljeve ove analize.

2.1. DEFINICIJA POJMOVA

Ljudska prava u okviru ove analize smo razmatrali u kontekstu opštег načela za zalaganje za ljudska prava i borbu protiv svih oblika diskriminacije. Analiza se nije bavila širim spektrom ljudskih prava poput prava na svojinu ili prava na veroispovest. Takođe, kao značajan element u obzir je uzeto i da li se stranke u svojim programima i statutima pozivaju na međunarodne deklaracije i standard.

Rodna ravnopravnost u okviru analize podrazumeva da muškarci i žene imaju jednake preduslove za ostvarivanje ljudskih prava i da postoje jednake mogućnosti za muškarce i žene da doprinesu kulturnom, političkom, ekonomskom, socijalnom i nacionalnom napretku. U okviru ove analitičke komponente analizirali smo da su stranke u statutima predvidele telo koje se bavi pitanjem rodne ravnopravnosti ili unapređenjem položaja žena.

Prava LGBT zajednice smo analizirali u kontekstu da li se stranke zalažu za njih implicitno ili eksplisitno. Implicitno zalaganje smo razmatrali kroz zalaganje za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orientacije ili prava manjinskih i ranjivih društvenih grupa. Eksplisitno zalaganje analizirali smo kroz konkretno spominjanje LGBT zajednice i mera i mehanizme koji su predviđeni za ostvarivanje prava pripadnika LGBT zajednice.

3. KONTEKST

Srbija je ratifikovala sve univerzalne međunarodne ugovore o ljudskim pravima, sem Konvencije o pravima radnika migranata, a Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama ratifikovala je još 2004. godine državna zajednica Srbija i Crna Gora (SCG)⁴.

U Izveštaju Evropske komisije o napretku Republike Srbije u procesu evropskih integracija u 2015. godini navodi se da Srbija ima pravne propise i institucije koje su potrebne za primenu međunarodnog prava za ljudska prava, ali da je neophodno kontinuirano ulagati napore da bi se obezbedila implementacija tih propisa. Kao posebne nedostatke Evropska komisija istakla je potrebu za promovisanjem i zaštitom prava najranjivijih i najviše diskriminisanih grupa, uključujući i LGBT populaciju, lica s invaliditetom i lica sa HIV-om/sidom i da treba delotvorno sprovoditi istrage, gonjenje i kažnjavanje za krivična dela motivisana mržnjom⁵.

U izveštaju Human Rights Watch 2016 navodi se da je u Srbiji “*tokom 2015. godine ostvaren ograničen napredak ka zatvaranju jaza između obaveza Srbije po pitanju ljudskih prava i njene prakse u tom pogledu*”⁶. U ovom globalnom godišnjem izveštaju o stanju ljudskih prava ističe se i da

⁴ Izveštaj o stanju ljudskih prava u Srbiji 2015., Beogradski centar za ljudska prava <http://www.bgcentar.org.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2013/04/Ljudska-prava-u-Srbiji-2015.pdf>, pristupljeno 28. maja 2016.

⁵ Izveštaj Evropske komisije o napretku Srbije za 2015. godinu, http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/godinji_izvestaj_15_final.pdf, pristupljeno 28. maja 2016

⁶ Human rights watch, Svetski izveštaj 2016, <https://www.hrw.org/sr/world-report/2016/country-chapters/285071>, pristupljeno 28. maja 2016.

branioci ljudskih prava u Srbiji i dalje rade u neprijateljski raspoloženoj sredini.

U Srbiji i dalje postoje izražene predrasude i stereotipi o osobama drugačije seksualne orijentacije i rodnog identiteta, koje su u velikoj meri izložene diskriminaciji. Osobe manjinske seksualne orijentacije i rodnog identiteta, kao i osobe koje podržavaju ostvarivanje prava LGBTI osoba, izložene su diskriminaciji i nasilju, uključujući i fizičko nasilje i zlostavljanje, navodi se u godišnjem izveštaju Zaštitnika građana za 2015. godinu⁷. Od ukupnog broja pritužbi koje su podnete Poverenici za zaštitu ravnopravnosti tokom 2015. godine, 31 pritužba podneta je zbog diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije, čime je procenat pritužbi po ovom osnovu porastao na 4,8% u odnosu na prošlogodišnjih 2,6%.

Ove godine je održana i druga po redu Parada ponosa bez incidenata i prvi put Trans prajd. Na trećem međunarodnom IDAHO forumu, koji je održan u maju 2015. godine u Crnoj Gori, ministarka Jadranka Joksimović potpisala je zajedničku regionalnu izjavu o okončanju nasilja i zločina iz mržnje prema LGBT osobama.

Prema globalnom izveštaju Svetskog ekonomskog foruma o rodnim razlikama, Srbija se 2015. godine nalazi na 45. mestu od 145 država, a po učešću žena u političkom životu na 43. mestu⁸. U godišnjem izveštaju Poverenice za zaštitu ravnopravnosti za 2015. godinu navodi se da i 2015. godine, kao i prethodnih godina, podaci potvrđuju da su žene u

⁷ Godišnji izveštaj Zaštitnika građana za 2015. godinu, <http://www.zastitnik.rs/attachments/Godisnji%20izvestaj%20Zastitnika%20gradjana%20za%202015.pdf>, pristupljeno 28. maja 2016.

⁸ Globalni izveštaj Svetskog ekonomskog foruma o rodnim razlikama, <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2015/economies/#economy=SRB>, pristupljeno 28. maja 2016.

nepovoljnijem položaju u odnosu na muškarce u svim oblastima društvenog života, a posebno je izražena diskriminacija žena na tržištu rada, u učešću u odlučivanju, u ekonomskoj sferi i obrazovanju, kao i rodno zasnovano nasilje prema ženama. Broj pritužbi koje je primio Zaštitnik građana u oblasti rodne ravnopravnosti u ovoj godini veći je za 75,76% u odnosu na prethodnu. Iako je trebalo da u 2015. godini bude usvojen novi Zakon o rodnoj ravnopravnosti koji je u skladu sa međunarodnim standardima, to se nije desilo.

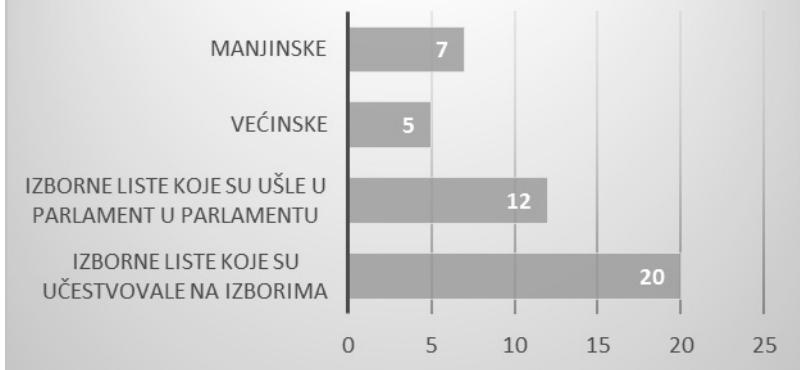
Političke stranke imaju neosporan uticaj na kreiranje javne politike. Partije su akteri koji učešćem u izbornom procesu formiraju zakonodavnu i izvršnu vlast, te kreiraju i implementiraju javnu politiku. Zbog toga su veoma važna politička načela i vrednosti za koje se političke partije zalažu u svojim programima i statutima. Dolaskom na vlast, stranke imaju priliku da svoja programska načela pretoče u zakone i javnu politiku.

U Srbiji su 24. aprila i 4. maja 2016. godine održani vanredni parlamentarni izbori, treći za šest godina. U novi XI skupštinski saziv ušlo je 12 izbornih lista (sedam većinskih i pet manjinskih). U Parlament su ponovo ušle i stranke desnice koje nisu bile učesnice parlamentarnog života od 2014. godine.

Na vanrednim parlamentarnim izborima održanim 24. aprila i 4. maja 2016. godine učestvovalo je ukupno 20 izbornih lista⁹. Od ukupno 20 izbornih lista u parlament je, na osnovu broja osvojenih glasova birača, ušlo 12 lista – 7 većinskih i 5 manjinskih.

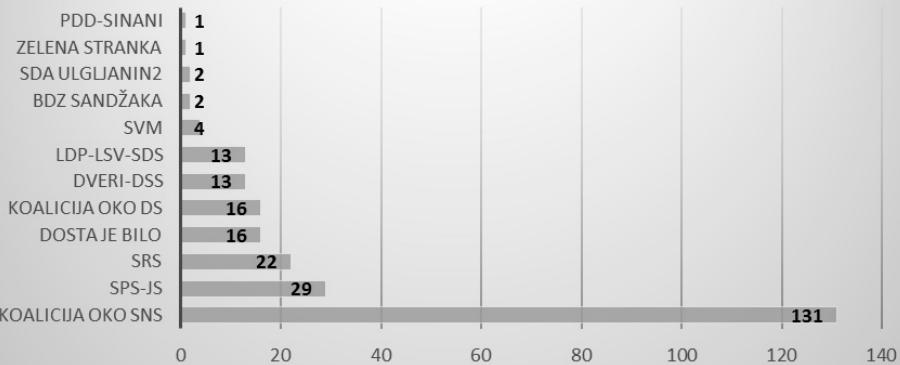
⁹ Izborne liste za vanredne parlamentarne izbore 2016. godine, Republička izborna komisija, <http://www.rik.parlament.gov.rs/izbori-za-narodne-poslanike-2016-izborne-liste.php>, pristupljeno 20. maja 2016. godine

PARLAMENTRANI IZBORI 2016

Najviše mandata osvojila je koalicija predvođena Srpskom naprednom strankom–131, koalicija SPS-JS 29, Srpska radikalna stranka 22, Pokret Dosta je bilo i koalicija oko Demokratske stranke po 16, koalicije Dveri-DSS i LDP, LSV, SDS po 13, dok je od manjinskih stranaka SVM osvojio 4 mandata, BDZ Sandžaka-Zukorlić i SDA-Ugljanin po 2, a Zelena stranka i PDD-Sinani po jedan mandat.

RASPODELA MANDATA U PARLAMENTU PO IZBORNIM LISTAMA

U odnosu na X skupštinski saziv, u novom sazivu parlamenta ponovo se nalaze desničarske stranke Srpska radikalna stranka i Demokratska stranka Srbije, a po prvi put u parlament su ušli i Pokret “Dosta je bilo” i desničarski Srpski pokret Dveri. Po prvi put od manjinskih stranaka jednog poslanika ima Zelena stranka.

Novi, XI skupštinski saziv konstituisan je 3. juna 2016. godine. Od 12 izbornih lista koje su ušle u parlament formirano je ukupno 16 poslaničkih klubova¹⁰. Od izborne liste “Aleksandar Vučić - Srbija pobeđuje” nastalo je pet poslaničkih grupa: Srpska napredna stranka (98 poslanika), Socijaldemokratska partija Srbije (10 poslanika), Partija ujedinjenih

¹⁰ Za formiranje samostalnog poslaničkog kluba potrebno je pet poslanika. Spisak poslaničkih klubova, sajt Narodne skupštine republike Srbije <http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina-/sastav/poslanicke-grupe.901.html>, pristupljeno 4. juna 2016.

penzionera Srbije (9 poslanika) i Pokret socijalista – Narodna seljačka stranka – Ujedinjena seljačka stranka (5 poslanika) i Nova Srbija (5 poslanika). Iako su na izborima nastupili kao koalicija Liberalno demokratska partija, Socijaldemokratska stranka i Liga socijaldemokrata Vojvodine formirale su poslaničke klubove sa drugim manjinskim strankama. Tako samostalne poslaničke klubove čine: Liberalno demokratska partija – SDA Sandžaka (6 poslanika), Poslanička grupa Liga socijaldemokrata Vojvodine – Zelena stranka (5 poslanika) i Poslanička grupa Socijaldemokratska stranka (5 poslanika). Koalicija SPS-JS je u parlamentu formirala dva poslanička kluba: Socijalistička partija Srbije (23 poslanika) i Jedinstvena Srbija (6 poslanika) dok su zajedničku poslaničku grupu formirali Savez vojvođanskih Mađara – Partija za Demokratsko Delovanje (5 poslanika). Ostale izborne liste su formirale iste poslaničke klubove kao što su i nastupile na izborima.

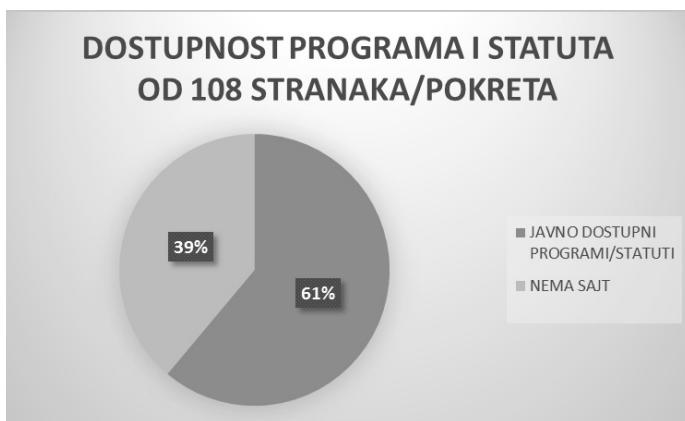
	Poslanička grupa	Broj poslanika/ca
1.	Srpska napredna stranka	98
2.	Socijalistička partija Srbije	23
3.	Srpska radikalna stranka	22
4.	Demokratska stranka	16
5.	Dosta je bilo	16
6.	Socijaldemokratska partija Srbije	10
7.	Partija ujedinjenih penzionera Srbije	9
8.	Dveri	7
9.	Demokratska stranka Srbije	6
10.	Jedinstvena Srbija	6
11.	Liberalno demokratska partija – SDA Sandžaka	6
12.	Liga socijaldemokrata Vojvodine – Zelena stranka	5

13.	Nova Srbija	5
14.	Pokret socijalista – Narodna seljačka stranka – Ujedinjena seljačka stranka	5
15.	Savez vojvodanskih Mađara – Partija za Demokratsko Delovanje	5
16.	Socijaldemokratska stranka	5

4. STATISTIČKI PREGLED

U Srbiji, prema registru političkih stranaka¹¹, ima ukupno 106 političkih organizacija. Od 106 stranaka/partija 67 su stranke nacionalnih manjina. Za našu analizu u obzir smo uzeli i dva pokreta koja su učestvovala na izborima 2016. godine - "Dosta je bilo" i "Levicu Srbije". Pokret "Dosta je bilo" je na osnovu izbornog rezultata, ušao u parlament i ima 16 poslanika, dok pokret "Levica Srbije" nije uspeo da pređe cenzus.

U ukupno 106 stranaka i dva pokreta, koje analiziramo, javno dostupne programe i statute na sajtovima, odnosno dokumenta koja su predmet ove analize, ima 66 stranaka/ pokreta (39 nacionalnih i 27 stranke nacionalnih manjina).

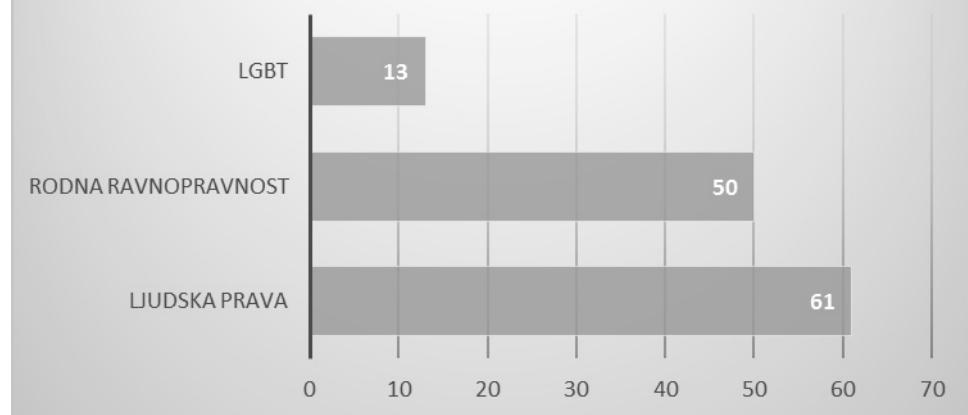
¹¹ Izvod iz Registra političkih stranaka, Ministarstvo za državnu upravu i lokalnu samoupravu <http://www.mduls.gov.rs/doc/dokumenta/pstranke/IZVOD%20IZ%20REGISTRA%20160428.pdf>, pristupljeno 25. maja 2016. U registru se navodi 111 stranaka, ali je u slučaju pet stranaka doneto rešenje o brisanju iz registra.

Od 66 stranaka/pokreta koje analiziramo, devet nema javno dostupne statute ili su statuti dostupni samo na manjinskom jeziku dok samo jedna stranka nema javno dostupan program.

4.1. LJUDSKA PRAVA, RODNA RAVNOPRAVNOST I LGBT U STATUTIMA I PROGRAMIMA

Od ukupno 66 stranaka/pokreta koji su predmet ove analize, a koje imaju javno dostupne programe i statute, na različite načine se bavi ljudskim pravima njih 61, rodnom ravnopravnošću 50, a pravima LGBT zajednice tek 13.

ZASTUPLJENOST U PROGRAMIMA I STATUTIMA 66 STRANAKA/POKRETA

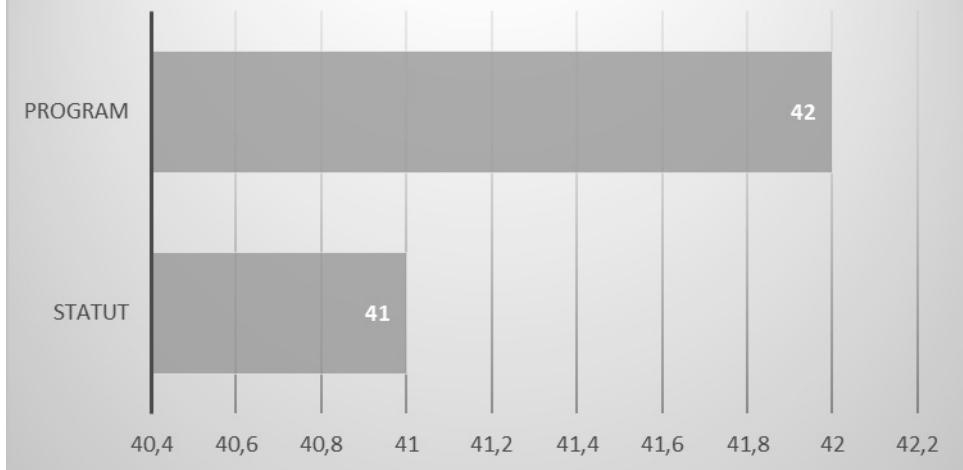
4.1.1. LJUDSKA PRAVA

Od 66 stranaka/pokreta kojima se bavimo u ovoj analizi, njih 11 nema javno dostupne statute ili su statuti dostupni samo na jeziku nacionalne manjine. Od 56 analiziranih statuta, 41 se bavi ljudskim pravima: od načelnog spominjanja ili načelnog zalaganja za ljudska prava, pa do institucionalnih stranačkih mehanizama. Iako se stranke nacionalnih manjina ljudskim pravima bave uglavnom u kontekstu ljudskih prava nacionalnih manjina, ipak samo njih sedam ih isključivo posmatraju u ovom kontekstu. Ostale manjinske stranke, njih 20, razmatraju ih i u širem kontekstu.

Četiri nacionalne stranke se bave ljudskim pravima i na višem nivou. LDP predviđa Statutom počasno članstvo za osobe koje su se istakle u borbi za ljudska prava, dok DS, SDS i SPS imaju posebna stranačka tela koja se bave ljudskim pravima.

Kada je reč o stranačkim programima, 13 stranaka od 65 (jedna stranka nema dostupan program) uopšte ne spominje ljudska prava, dok se dve manjinske stranke bave isključivo u kontekstu ljudskih prava nacionalnih manjina. Samo jedna stranka ima poseban program namenjen ljudskim pravima - Nova stranka.

LJUDSKA PRAVA

4.1.2 RODNA RAVNOPRAVNOST

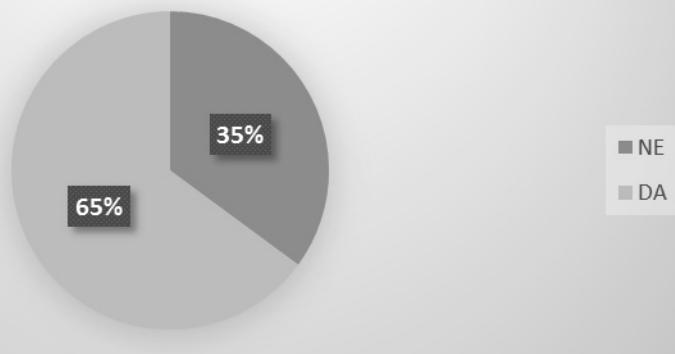
Za razliku od uglavnom načelnog bavljenja ljudskim pravima, stranke se u svojim statutima i programima znatno konkretnije bave načelom rodne ravnopravnosti. Ipak samo 11 stranaka od 66 koristi rodno senzitivni jezik u ovim aktima.

U stranačkim statutima načelo rodne ravnopravnosti se pominje kao opšte načelo, u kontekstu zalaganja za borbu protiv diskriminacije na osnovu pola, kao načelo prilikom kandidovanja ili imenovanja u stranačkim organima, u kontekstu zagarantovanih kvota dok neke stranke imaju i posebna tela koja se bave ovim pitanjima poput Foruma ili Saveta žena. Neke stranke imaju i Planove delovanja sa posebnim merama za podsticanje i unapređenje

ravnomerne zastupljenosti žena i muškaraca u organima stranke i prilikom predlaganja kandidata za izbore poslanika i odbornika.

Posebno stranačko telo koje se bavi pitanjem rodne ravnopravnosti (Forumi, Saveti, Organizacije žena) ima 37 od 57 stranka dok pet stranaka ima i posebne planove za unapređenje rodne ravnopravnosti.

POSTOJANJE STRANAČKIH TELA KOJA SE BAVE RODNOM RAVNOPRAVNOŠĆU (57 STRANAKA)

Manje stranaka se u okviru programa bavi pitanjem rodne ravnopravnosti nego u statutima. Od 65 dostupnih programa, pitanje rodne ravnopravnosti je zastupljeno u 31-om programu, dok se 34 programa uopšte ne bavi ovim pitanjem. Ipak, važno je napomenuti da se u pet programa žena posmatra u isključivo patrijarhalnom diskursu.

4.1.3. LGBT

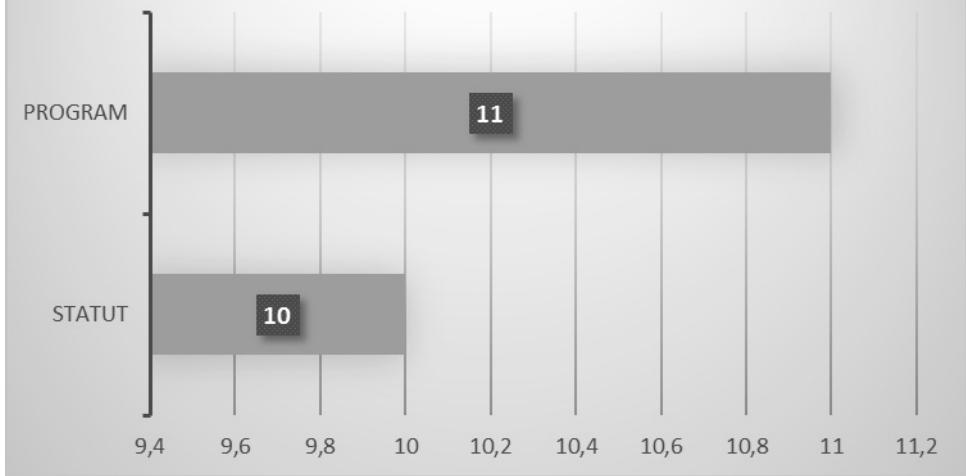
U odnosu na prva dva načela koja smo analizirali - ljudska prava i rodnu ravnopravnost, pitanje prava LGBT zajednice najmanje je zastupljeno u stranačkim normativnim i programskim dokumentima. Tek 13 od 66 stranaka, koje imaju dostupne statute i programe, se na bilo koji način bavi ovim pitanjem - od načelnog zalaganja do konkretnijih koraka.

U svega 10 stranačkih statuta pitanje LGBT se spominje i to najviše u kontekstu zaštite prava “marginalizovanih grupa” ili kroz zalaganje za načelnu jednakost bez obzira na seksualnu orijentaciju. Tek tri stranke u svojim statutima imaju: predviđena stranačka tela koja se bave LGBT pravima (SDS - Forum za prava LGBTI zajednice), ili se zalažu za istopolne bračne ili vanbračne zajednice (Zeleni Srbije) ili eksplisitno navode jednakost svojih članova bez obzira na seksualnu orijentaciju (LDP).

U 38 statuta LGBT zajednica se ne spominje, dok se nijedna stranka nacionalne manjine ne bavi eksplisitno pravom LGBT.

Još manje se stranke u programima bave ovim pitanjima. Tako se samo u 11 od ukupno 65 programa spominju prava LGBT zajednice. Samo Nova stranka ima poseban deo: program o ljudskim pravima koji je posvećen pravima LGBT zajednice. U programu jedne stranke (Dveri) čak se u negativnom kontekstu spominje LGBT zajednica.

LGBT

5. ANALIZA PROGRAMA I STATUTA PARLAMENTARNIH STRANKA U XI SKUPŠTINSKOM SAZIVU

5.1. SRPSKA NAPREDNA STRANKA

Na vanrednim parlamentarnim izborima održanim 24. aprila i 4. maja 2016. godine izborna lista “Aleksandar Vučić - Srbija pobeduje”, koja predstavlja koaliciju stranaka predvođenu Srpskom naprednom strankom, osvojila je najviše glasova birača - 48,25% odnosno 1.823.147 glasova. Ovakav rezultat je obezbedio listi predvođenom SNS-om da u XI sazivu parlamenta ima 131¹² poslanika/cu i na taj način predstavlja najjaču političku snagu u parlamentu. Ipak, iako je ova lista osvojila više glasova na izborima nego 2014. godine, ona će imati manji broj poslanika nego što je imala u prethodnom X skupštinskom sazivu - 158¹³. U XI skupštinskom sazivu poslanički klub SNS-a ima ukupno 98 poslanika.

Analiza Programa i statuta i ostalih javno dostupnih programskih dokumenata Srpske napredne stranke pokazuje da se načelno spominju vrednosti ljudskih prava dok se pitanje rodne ravnopravnosti i institucionalno uređuje, a pitanje LGBT zajednice se ne spominje.

¹² Grafički prikaz rezultata parlamentarnih izbora održanih 24. aprila i 4. maja 2016. godine, Republička izborna komisija, <http://www.rik.parlament.gov.rs/doc/izbori-2016/rezultati/4.%20Parlamentarni%202016%20Grafikoni%201%20karte.pdf>, pristupljeno 23. maja 2016.

¹³ Grafički prikaz rezultata parlamentarnih izbora održanih 16. marta 2014. godine, Republička izborna komisija, <http://www.rik.parlament.gov.rs/doc/arhiva/poslanici/2014/5.%20graficki%20prikaz%20%202014Karte.pdf>, pristupljeno 23. maja 2016.

5.1.1. LJUDSKA PRAVA

Program Srpske napredne stranke

U preambuli Programa SNS-a “Bela knjiga - programom do promena” iz oktobra 2011. godine navodi se da je SNS politička organizacija jasnog demokratskog opredeljenja “*čiji je cilj sprovođenje državotvorne politike, zaštita vitalnih nacionalnih interesa, unapređenje ljudskih prava, realan i ubrzani ekonomski razvoj*”¹⁴. Takođe, dalje u Preambuli SNS se poziva između ostalog i na “*poštovanje demokratskih načela, ljudskih prava, vladavinu prava*” itd. ali se međutim u nastavku gde se navodi 20 opštih načela za koja će se ova stranka zalagati nigde eksplicitno ne ističu zaštita i unapređenje ljudskih prava već samo navode načela zaštite prava nacionalnih manjina.

Iako se u okviru Programa ljudska prava spominju 13 puta, ona se prevashodno navode u kontekstu prava svojine, prava na zdravlje i zdravstvenu zaštitu, socijalnu sigurnost kao i na pozivanje na poštovanje međunarodnih deklaracija.

Ipak, u delu Programa koja se bavi “Strategijom za mlade” vrednostima ljudskih prava se daje poseban značaj. Naime, navodi se kao neophodna mera za aktivnije učešće mladih u društvu i potreba da se “*inicira organizovano upoznavanje mladih sa ljudskim pravima i obavezama, pravima deteta, građanskim pravima i slobodama, a posebno koliko je važno da mladi aktivno učestvuju u društvenom životu*”.

¹⁴ Program SNS “Bela knjiga - programom do promena”, 1.10.2011., <http://www.sns.org.rs/lat/o-nama/program-sns>, pristupljeno 23.maja 2016.

Statut Srpske napredne stranke

Za razliku od Programa i dela opštih načela za koja će se SNS zalažati, u programskim ciljevima sadržanim u Statutu SNS-a se eksplizitno izražava kao jedan od ciljeva poštovanje ljudskih prava. U članu 7. Statuta¹⁵ SNS-a u među osnovnim programskim ciljevima ove stranke navode se “*očuvanje teritorijalnog integriteta Republike Srbije i poštovanje univerzalnih sloboda pojedinca*” kao i “*poštovanje zajamčenih ljudskih prava i prava pripadnih manjinskih zajednica u Republici Srbiji*”.

Ostali značajniji dokumenti poput Programa “Srbija 2020”¹⁶ i “Vojvodina pokretač Srbije”¹⁷, koji su objavljeni u toku predizborne kampanje 2016. godine, ne bave se vrednostima ljudskih prava. U Programu “Srbija 2020” kao četiri prioritetne oblasti su označene: nova radna mesta, zdravstvo, obrazovanje i vladavina prava (najviše u kontekstu borbe protiv korupcije).

5.1.2. RODNA RAVNOPRAVNOST

Pitanje rodne ravnopravnosti u okviru normativnih akata Srpske napredne stranke je posebno uređeno institucionalnim mehanizmima poput Unije žena SNS-a kao savetodavnog i stručnog stranačkog tela.

¹⁵ Statut Srpske napredne stranke, 18. januar 2013. godine dostupan na <http://www.sns.org.rs/lat/o-nama/statut-sns>, pristupljeno 23. maja 2016.

¹⁶ Program “Srbija 2020” <http://izbori.sns.org.rs/sites/default/files/pdf/booklet-srbija2020.pdf>, pristupljeno 23. maja 2016.

¹⁷ Program “Vojvodina pokretač Srbije” <http://izbori.sns.org.rs/sites/default/files/pdf/sns-vojvodina-booklet-web.pdf>, pristupljeno 23. maja 2016.

Program Srpske napredne stranke

U okviru Programa SNS-a “Bela knjiga - programom do promena” rodna ravnopravnost se spominje u delovima koji se odnose na osnovna ekonomска načela i u delu Programa koji se bavi zdravstvenom politikom.

U okviru osnovnih ekonomskih načela, opisujući socijalnu državu, navodi se da je “*u centru kreiranja svih vrednosnih sistema za Srpsku naprednu stranku čovek pojedinac, čovek bez diskriminacije, pune polne i verske ravnopravnosti*”¹⁸.

U delu Programa koji se bavi zdravstvenom politikom navodi se da je glavni cilj zdravstvene politike očuvanje i unapređenje zdravlja i kvaliteta života stanovništva Srbije “*postići obezbeđenjem solidarnosti i jednakosti između zdravih i bolesnih, siromašnih i bogatih, starih i mlađih, kao i kroz stvarnu rodnu ravnopravnost, sa akcentom na posebno osetljive grupacije stanovništva, uvažavanje prava i ukazivanje na obaveze građana prema sopstvenom zdravlju*”. Takođe, navodi se i da je u toku rad na izradi niza programa, planova, strategija među kojima je i “***nacionalna strategija za poboljšanje položaja žena i unapređenje rodne ravnopravnosti***”¹⁹.

Aspekt rodne ravnopravnosti obrađen je u okviru posebnog Programa “Vojvodina pokretač promena” koji je objavljen u toku predizborne kampanje 2016. godine. U delu Programa koji se bavi unapređenjem socijalne politike ističe se važnost podrške mlađim majkama i trudnicama na radnom mestu.

¹⁸ Program SNS “Bela knjiga - programom do promena”, str.11, 1.10.2011., <http://www.sns.org.rs/lat/o-nama/program-sns>, pristupljeno 23.maja 2016.

¹⁹ Program SNS “Bela knjiga - programom do promena”, str.105, 1.10.2011., <http://www.sns.org.rs/lat/o-nama/program-sns>, pristupljeno 23.maja 2016.

“Učinićemo mogućim da svaka mlada majka može da anonimno prijavi kršenja prava i diskriminaciju na radnom mestu. Moramo ojačati zakon koji je usvojen pre dve godine a koji štiti žene. Poglavlja 4 i 5, član 89-95 Zakona o radu o zaštiti materinstva i porodiljskog odsustva, omogućava da se više žena ponovo integriše na radno mesto”²⁰.

Statut Srpske napredne stranke

Statutom Srpske napredne stranke predviđa se postojanje Unije žena SNS-a kao savetodavnog i stručnog tela. Član 82. Statuta SNS-a definiše da Unija žena SNS-a radi na “*unapređenju uloge žena u političkom životu i društvu i očuvanju tradicionalnih i porodičnih vrednosti.*²¹” Odluku o formiranju Unije žena Srpske napredne stranke donosi Glavni odbor, koji donosi odluku i o formiranju Unije mlađih Srpske napredne stranke i Unije penzionera Srpske napredne stranke.

Unije žena SNS-a osnivaju se i na lokalnom nivou. Kako se navodi na sajtu Srpske napredne stranke povodom osnivanja Unije žena opštinskog obora SNS Novi Beograd “osnovni zadatak Unije žena je prekid začaranog kruga rodne diskriminacije kroz uspostavljanje povoljnijeg ekonomskog i političkog okruženja za ispunjavanje prava žena i kroz postizanje stvarnih i opipljivih poboljšanja na polju rodne ravnopravnosti” kao i da je “*potrebno da se poveća učešće žena u predstavničkim telima, izvršnim organima vlasti i u državnoj upravi*”²².

²⁰ Program “Vojvodina pokretač Srbije” <http://izbori.sns.org.rs/sites/default/files/pdf/sns-vojvodina-booklet-web.pdf>, pristupljeno 23. maja 2016.

²¹ Statut Srpske napredne stranke, član 82, 18. januar 2013. godine dostupan na <http://www.sns.org.rs/lat/o-nama/statut-sns>, pristupljeno 23. maja 2016.

²² <http://novi-beograd.sns.org.rs/lat/novosti/vesti/formirana-unija-zena-oo-srpske-napredne-stranke-na-novom-beogradu>, pristupljeno 23. maja 2016.

Poslanice Srpske napredne stranke u X skupštinskom sazivu su bile aktivne i u okviru Ženske parlamentarne mreže.

5.1.3. LGBT

U normativnim i programskim aktima Srpske napredne stranke - statutu i Programu - nigde se ne spominju pitanja seksualnih manjina, niti sprečavanje diskriminacije prema LGBT osobama.

Ipak, na zvaničnom sajtu Srpske napredne stranke dostupna su saopštenja ove stranke u kojima se “*ukazuje da svi državni organi moraju poštovati Ustav i zakone koje su doneli i u tom smislu spričiti bilo kakav oblik nasilja i diskriminacije po bilo kom osnovu, pa i po osnovu seksualnog opredeljenja*”²³.

Povodom najave Parade ponosa 2013. godine Srpska napredna stranka je saopštila da će “*učešće u budućim paradama LGBT populacije i drugim aktivnostima LGBT zajednice smatrati ličnim izborom svakog građanina i zato neće pozivati svoje simpatizere i članove da učestvuju u istim*”²⁴. Lider SNS-a i tadašnji prvi potpredsednik Vlade Aleksandar Vučić izjavio je da neće učestvovati na Paradi ponosa, “*ali da to ne znači da neće dati sve od sebe da, u skladu sa ustavom i zakonima, obezbedi mir i bezbednost za sve učesnike tog skupa, ako bude doneta odluka o održavanju Parade*”. Parada Ponosa 2013. godine nije održana iz bezbednosnih razloga.

²³<http://www.sns.org.rs/lat/novosti/saopstenja/saopstenje-za-javnost-17042010>, pristupljeno 23. maj 2016.

²⁴<http://www.sns.org.rs/lat/novosti/vesti/vucic-necu-ucestrovati-na-paradi-ali-bezbedicu-sigurnost>, pristupljeno 23. maja 2016

Neposredno pred održavanje Parade ponosa 2014. godine u intervjuu nemačkom mediju Deutsche Welle, premijer Aleksandar Vučić izjavio je “*za Srbiju je važno da štiti različitost, za Srbiju je važno da štiti ljudska prava i slobode, i Srbija će se u skladu sa tim i ponašati. I to ne radimo zato što postoji pritisak jednog, drugog, ili trećeg, ili zbog izjava jedne, druge, ili treće organizacije, to radimo zato što je to važno za našu zemlju, za naše ljudе, i za naše građane. A država u tom smislu preduzima mere u skladu sa svojim ovlašćenjima i u skladu sa svojim nadležnostima*”²⁵.

5.2. SOCIJALISTIČKA PARTIJA SRBIJE

Socijalistička partija Srbije je na vanrednim parlamentarnim izborima učestvovala u koaliciji sa Jedinstvenom Srbijom i osvojila ukupno 10,95% podrške biračа, odnosno ukupno 413.770 glasova. Preračunato u mandate ova koalicija je osvojila ukupno 29 mandata u XI skupštinskom sazivu. SPS će u novom skupštinskom sazivu imati ukupno 23 poslanika i poslanica.

Socijalistička partija Srbije u normativnim i programskim dokumentima ističe važnost zaštite i poštovanja ljudskih prava, principa rodne ravnopravnosti i zabranu diskriminacije po svim osnovima, eksplicitno ističući diskriminaciju na osnovu pola ili seksualne orijentacije. SPS poseban deo Programa posvećuje pitanjima zaštite prava manjinskih grupa.

²⁵ <http://www.sns.org.rs/lat/novosti/vesti/vucic-napad-na-nekoga-ko-je-razlicit-je-sramota>, pristupljeno 23. maja 2016.

5.2.1. LJUDSKA PRAVA

Statut Socijalističke partije Srbije

U Statutu Socijalističke partije Srbije u članu 2. navode se ciljevi, načela i vrednosti za koje se SPS zalaže. Među 13 ciljeva i načela, četiri načela odnose se na pitanja ljudskih prava, zaštite manjinskih i osetljivih grupa i rodne ravnopravnosti. SPS se definiše kao politička stranka slobodnih i dobrovoljno udruženih građana koji prihvataju i poštuju, između ostalih, i sledeće ciljeve: “*poštovanje i zaštitu svih ljudskih prava i sloboda koja proističu iz dokumenata UN, Saveta Evrope, EU i OEBS kako građanskih i političkih, tako i ekonomsko-socijalnih prava i sloboda*”. Takođe, dalje se navodi i “*poštovanje dostojanstva čoveka, ljudskih prava i sloboda bez obzira na njegovu versku, rasnu, nacionalnu pripadnost, pol, političko uverenje i socijalno poreklo ili imovinsko stanje*”. Pod stavkom 5 ističe se zaštita prava nacionalnih manjina i drugih društveno osetljivih i manjinskih grupa, a pod stavkom 6 zaštita i unapređenje položaja porodice, dece i ravnopravnog položaja muškarca i žene u svim oblastima. Dalje se u Statutu navodi da se SPS zalaže za ostvarivanje i poštovanje demokratskog, političkog i pravnog poretku u državi, vladavine prave, socijalne pravde, solidarnosti i socijalne sigurnosti, slobode i demokratije.

SPS i institucionalno prepoznaje pitanje ljudskih i manjinski prava pa tako ima i Savet za civilni sektor, ljudska i manjinska prava.

Program Socijalističke partije Srbije

Poseban deo Programa Socijalističke partije Srbije posvećen je pitanjima ljudskih prava. U odeljku pod nazivom “Ljudska prava i slobode” navodi se da se SPS zalaže za doslednu primenu svih ljudskih prava i sloboda koje su formulisane u međunarodnim dokumentima. SPS smatra da “*svi građani moraju biti jednaki i ravnopravni bez obzira na svoju nacionalnu, versku pripadnost, pol, rasu, političko uverenje ili seksualnu orijentaciju*”. SPS u svom Programu navodi da će se zalagati za stalno unapređenje sloboda i prava čoveka u skladu sa najnaprednjijim međunarodnim i demokratskim standardima. Ujedno SPS ističe da će “*afirmisati rad svih zaštitnih i kontrolnih institucija čija je funkcija zaštita ljudskih prava*”.

SPS u svom Programu navodi da je otvoren za saradnju s organizacijama u civilnom društvu jer ih smatraju važnim akterima u učvršćivanju demokratije. Navodeći aktere sa kojima će sarađivati, SPS posebno navodi i organizacije za ljudska prava i prava žena.

5.2.2. RODNA RAVNOPRAVNOST

Statut Socijalističke partije Srbije

Kao što je već navedeno u Statutu Socijalističke partije Srbije u članu 2. navode se ciljevi, načela i vrednosti za koje se SPS zalaže. SPS ističe zalaganje za “*poštovanje dostojanstva čoveka, ljudskih prava i sloboda bez obzira na njegovu versku, rasnu, nacionalnu pripadnost, pol, političko uverenje i socijalno poreklo ili imovinsko stanje*”. Pod stavkom 6 zaštita i unapređenje položaja porodice, dece i ravnopravnog položaja muškarca i

žene u svim oblastima.

Princip rodne ravnopravnosti u Statutu SPS-a se ispoljava kroz definisanje kvota za učešće žena i mlađih u organima SPS-a na svim nivoima organizovanja. Tako član 70. Statuta precizira da u svim stranačkim organima, na svim nivoima, mora biti najmanje 20 odsto žena i 20 odsto mlađih od 30 godina, ali da se vodi računa da ne dolazi do preklapanja kvota. Predviđeno je i da ukoliko u organe na svim nivoima ne bude izabran ovaj procenat žena i mlađih, onda “će odgovarajući organ SPS-a na predlog odgovarajućeg organa Socijalističke omladine i Forum-a žena izvršiti kooptiranje u svoj sastav do tog broja”²⁶.

SPS ima i Forum žena kao poseban oblik stranačkog organizovanja koje radi na afirmaciji zaštite prava žena, porodice i rodne ravnopravnosti. Član 72. Statuta definiše da se Forum žena bavi položajem i pravima žena u skladu s evropskim standardima i konvencijama. Predsednice Forum-a žena su po funkciji članice izvršnih odbora odgovarajućih odbora SPS-a. Za odluke i dokumenta koje Forum žena donosi potrebna je saglasnost Izvršnog odbora SPS-a.

Forum žena ima svoj Pravilnik o organizaciji i delovanju²⁷ i Poslovnik o radu skupštine²⁸, Programsku deklaraciju²⁹ kao i Orijentacioni

²⁶ Statut Socijalističke partije Srbije, član 70, <http://www.sps.org.rs/documents/STATUT%20SPS.pdf?lang=lat>, pristupljeno 26. maja 2016.

²⁷ Pravilnik o organizaciji i delovanju Forum-a žena SPS [http://www.sps.org.rs/wp-content/gallery/files/Правилник%20Форум%20жене%20\(1\).pdf](http://www.sps.org.rs/wp-content/gallery/files/Правилник%20Форум%20жене%20(1).pdf), pristupljeno 27. maja 2016.

²⁸ Poslovnik o radu skupštine Forum-a žena SPS, <http://sps.org.rs/documents/Poslovnik%20o%20radu%20Skupstine%20Forum-a%20zena%20SPS.pdf>, pristupljeno 27. maja 2016.

²⁹ Programska deklaracija Socijalističkog foruma žena SPS, <http://sps.org.rs/documents/Programska%20deklaracija%20Forum-a%20zena%20SPS.pdf>, pristupljeno 27. maja 2016.

plan aktivnosti³⁰ (samo za period maj-decembar 2012. godine).

Forum žena može se organizovati na pokrajinskom, gradskom i opštinskom nivou.

Program Socijalističke partije Srbije

Poseban deo Programa SPS-a, usvojenog 11. decembra 2011. godine, posvećen je pitanju rodne ravnopravnosti. U delu pod nazivom “Ravnopravnost žena i muškaraca” navodi se da “žene moraju u svim domenima života i rada da budu izjednačene sa muškarcima – u kući i na poslu – da primaju jednaku platu za isti posao kao i muškarci; da im se omogući ravnopravan pristup bolje plaćenim i rukovodećim poslovima; da se u većoj meri koriste radni, obrazovni i profesionalni potencijali žena; da budu u većoj meri zastupljene u političkim organizacijama, institucijama i organima vlasti, kao i u svim privrednim i drugim organizacijama”³¹. Ističe se da se SPS protivi i svim oblicima medijske diskriminacije i degradacije žena i da se zalaže za oštro sankcionisanje svih vidova zlostavljanja žena, kako na radnom mestu, tako i u braku i porodici.

Programska deklaracija Foruma žena SPS-a konkretnije definiše ciljeve foruma navodeći da su “socijalisti sledbenici onih, koji su težili društvu slobodnih i jednakih, koji i danas teže da svi imaju jednaka prava na rad, obrazovanje, zdravstvenu i socijalnu zaštitu. Osnova društva kog

³⁰ Orientacioni plan aktivnosti Foruma žena SPS <http://sps.org.rs/documents/plan%20aktivnosti%20maj-decembar%202012.pdf>, pristupljeno 27. maja 2016.

³¹ Program Socijalističke partije Srbije <http://www.sps.org.rs/documents/PROGRAM%20SPS.pdf?lang=lat>, pristupljeno 26. maja 2016.

želimo je jednakost polova, solidarnost i pravda”³². Ciljevi Socijalističkog foruma žena su: ostvarenje demokratije na ravnopravnosti polova temeljna je postavka evropskih i svih međunarodnih odnosa i povezivanja; prava žena sastavni su nedeljni i integralni deo ljudskih prava; ravnopravno učešće i zastupljenost žena u političkom odlučivanju, privredi, kulturi i nauci uslov su demokratskog razvijanja srpskog društva; unapređenje ravnopravnosti, solidarnosti, pravednosti; ostvarivanje vladavine prava kao ustavnih i temeljnih društvenih vrednosti; ukidanje svih oblika diskriminacije i nejednakog postupanja prema ženama u zakonodavstvu i praksi; promovisanje ravnopravnosti na svim područjima života ostvarenjem prava na razvoj, kreativnost i inventivnost, podsticanje „kulture mira“ i uzajamnog poštovanja, podsticanje ravnomerne zastupljenosti žena i muškaraca u procesima političkog odlučivanja u SPS-u i institucijama vlasti, poštovanje načela otvorenosti, odgovornosti i delotvornosti, unapređenje ekonomske sigurnosti, samostalnosti i blagostanja žena, - ostvarivanje prava na rad i jednako vrednovanje rada, uočavanje specifičnosti efekata globalizacije i ostvarenosti tržišta na ekonomska, radna i socijalna prava žena, usklađivanje profesionalnih, porodičnih i društvenih obaveza žena i muškaraca - ostvarivanje svih vidova pravne i socijalne zaštite, izgradnja programa za umanjenje siromaštva i socijalne isključenosti; ostvarenje adekvatne i pune zdravstvene zaštite žena, dece i porodice i sl; ostvarivanje međunarodnih standarda u razvoju društvenih odnosa i odnosa među polovima.

³² Programska deklaracija Socijalističkog foruma žena SPS, <http://sps.org.rs/documents/Programska%20deklaracija%20Forumu%20zena%20SPS.pdf>, pristupljeno 27. maj 2016.

5.2.3. LGBT

Statut Socijalističke partije Srbije

U stavu 2 Statuta Socijalističke partije Srbije eksplisitno se navodi da će se SPS zalagati za “*poštovanje i zaštitu svih ljudskih prava i sloboda koja proističu iz dokumenata UN, Saveta Evrope, EU i OEBS kako građanskih i političkih, tako i ekonomsko-socijalnih prava i sloboda*” dok se pod stavkom 5 eksplisitno ističe zaštita prava nacionalnih manjina i **drugih društveno osetljivih i manjinskih grupa**. Iako se u ovom delu eksplisitno ne navode prava LGBT zajednice, može se zaključiti da se pod društveno osetljivim i manjinskim grupama podrazumevaju i pripadnici LGBT zajednice.

Program Socijalističke partije Srbije

I dok se u Statutu SPS-a eksplisitno ne spominje “seksualna orijentacija”, ona se pojavljuje u okviru Programa u delu pod nazivom “Ljudska prava i slobode”. SPS u manjinske grupe ubraja “*Rome, osobe sa posebnim potrebama i osobe drugačije seksualne orijentacije*”. SPS navodi da iako je Srbija dosta učinila na poboljšanju položaja manjinskih grupa, one su i dalje često izložene govoru mržnje, nejednakom tretmanu u obrazovnom, zdravstvenom, sudskom sistemu i zapošljavanju pa i nasilju.

Kako bi se popravio položaj ovih manjinskih grupa, SPS navodi da će njihove aktivnosti biti usmerene na rešavanje njihovog pravnog statusa, sprečavanja nasilja, poboljšanje njihovog položaja u svim oblastima u kojima se krše njihova prava jer se to smatra “*stepenom demokratičnosti*

*našeg društva*³³. SPS ističe da “*insistira na doslednom poštovanju ustavnih i zakonskih normi o zabrani diskriminacije, a državne organe smatra odgovornim za razvijanje mehanizama za suzbijanje nasilja prema ovim manjinskim grupama*³⁴

5.3. SRPSKA RADIKALNA STRANKA

Srpska radikalna stranka (SRS) na parlamentarnim izborima osvojila je 306.052 glasova birača, odnosno 8,1%. Na osnovu ovog rezultata SRS u novom skupštinskom sazivu ima 22 poslanička mandata. SRS je bila vanparlamentarna stranka od 2012. godine.

SRS se u svojim normativnim i programskim dokumentima načelno zalaže za poštovanje ljudskih prava. rodnu ravnopravnost prepoznaje kroz Odluku o ravnomernoj zastupljenosti muškaraca i žena dok se pravima LGBT ne bavi.

5.3.1. LJUDSKA PRAVA

Statut Srpska radikalna stranka

U članu 6. Statuta SRS u okviru programskih ciljeva kao jedan od ciljeva navodi “*da se demokratskim, mirnim i političkim sredstvima obezbedi*

³³ Program Socijalističke partije Srbije <http://www.sps.org.rs/documents/PROGRAM%20SPS.pdf?lang=lat>, pristupljeno 26. maja 2016.

³⁴ Program Socijalističke partije Srbije <http://www.sps.org.rs/documents/PROGRAM%20SPS.pdf?lang=lat>, pristupljeno 26. maja 2016.

poštovanje i afirmacija ljudskih sloboda i prava u skladu sa Ustavom, zakonom i uz poštovanje međunarodnih standarda”³⁵. Takođe, pod stavkom 4. navodi se da se SRS zalaže za moderno demokratsko društvo u kome će biti garantovana sva ljudska prava, navodeći u zagradi politička i socijalno-ekonomska.

Program Srpske radikalne stranke

Srpska radikalna stranka u svom Programu se poziva na poštovanje ustavnosti i zakona ističući da “*jedino države u kojima je potpuno autonomno ustoličen pravosudni sistem mogu u potpunosti zaštititi sva građanska prava i ljudske slobode, kao i obezbediti demokratski proces i odnose.*”³⁶ Posebno ističu kao osnovna ljudska prava slobodu misli, savesti i veroispovesti i zalaganje za njihovo puno poštovanje.

SRS navodi da je zabrana svake diskriminacije princip međunarodnog prava i osnovno načelo svakog savremenog pravnog poretku. U skladu s tim, Srpska radikalna stranka, uživanje prava i slobode omogućice “*bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, veroispovest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno poreklo, pripadanje nekoj nacionalnoj manjini, imovno stanje, prava stečena rođenjem čime bi bila obezbeđena potpuna ravnopravnost svih građana naše zemlje*”³⁷.

³⁵ Statut Srpske radikalne stranke, <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/wp-content/uploads/2015/04/StatutSRS.pdf>, pristupljeno 28. maja 2016.

³⁶ Program Srpske radikalne stranke, <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/wp-content/uploads/2015/04/SRSProgram.pdf>, pristupljeno 28. maja 2016.

³⁷ Program Srpske radikalne stranke, <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/wp-content/uploads/2015/04/SRSProgram.pdf>, pristupljeno 28. maja 2016

5.3.2. RODNA RAVNOPRAVNOST

Statut Srpske radikalne stranke

Statut Srpske radikalne stranke ne definiše nigde načelo rodne ravnopravnosti, ali SRS je usvojila Odluku o ravnomernoj zastupljenosti muškaraca i žena³⁸. Ova odluka predstavlja tzv. plan delovanja sa posebnim merama za podsticanje i unapređenje ravnomerne zastupljenosti žena i muškaraca u organima stranke, kao i prilikom predlaganja kandidata za poslanike i odbornike. SRS se u ovom dokumentu više načelno bavi pitanjem rodne ravnopravnosti i zalaganjem za ovo načelo, nego što nudi konkretnе mere poput npr. zagarantovanih kvota.

Program Srpske radikalne stranke

Posredno načelo rodne ravnopravnosti se u Programu SRS-a spominje u delu borbe protiv diskriminacije kada se navodi “*Zabrana svake diskriminacije postala je princip međunarodnog prava i osnovno načelo svakog savremenog pravnog poretku. U skladu s tim, Srpska radikalna stranka, uživanje prava i slobode omogućice bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, veroispovest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno poreklo, pripadanje nekoj nacionalnoj manjini, imovno stanje, prava stečena rođenjem čime bi bila obezbeđena*

³⁸Odluka o ravnomernoj zastupljenosti muškaraca i žena <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/wp-content/uploads/2015/04/ravnomerna-zastupljenost-zena-i-muskaraca.pdf>, pristupljeno 28. maja 2016.

potpuna ravnopravnost svih građana naše zemlje”³⁹.

5.3.3. LGBT

Ni u Statutu ni u Programu Srpske radikalne stranke se ne spominju prava pripadnika LGBT zajednice, niti se eksplisitno navodi zalaganje za poštovanje ljudskih prava bez obzira na seksualnu orijentaciju.

5.4. DEMOKRATSKA STRANKA

Na parlamentarnim izborima održanim 24. aprila i 4. maja 2016. godine izborna lista “Demokratska stranka - Nova, DSHV, ZZS” osvojila je 6,02% odnosno 227.589 glasova. U XI skupštinskom sazivu ova koalicija predvođena Demokratskom strankom imaće ukupno 16 poslanika/ca. Iako nekada najjača politička opcija, Demokratska stranka je nakon izbora 2012. godine izgubila dotadašnju podršku građana i na izborima 2014. i 2016. godine bila svega jedan odsto iznad cenzusa.

Analiza Programa i statuta i ostalih javno dostupnih programske dokumenata Demokratske stranke pokazuje jasno zalaganje za poštovanje ljudskih prava, promovisanje i zalaganje za načelo rodne ravnopravnost kao i na unutarstranačke mehanizme za implementaciju ovog načela. Takođe, eksplisitno se ističe zalaganje za prava LGBT zajednice, ali bez predlaganja konkretnih mera i politika.

³⁹ Program Srpske radikalne stranke, Program <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/wp-content/uploads/2015/04/SRSprogram.pdf>, pristupljeno 28. maja 2016.

5.4.1. LJUDSKA PRAVA

Program Demokratske stranke

Program Demokratske stranke predstavlja politički manifest u kojem se navode načela i vrednosti za koje se zalaže “jedan demokrata”. U okviru osnovnih programskih principa navodi se obaveza demokratske stranke da unapređuje sve institucije koje štite sigurnost i prava građana. U odgovoru na pitanje “Zašto sam demokrata” navodi se da se snaga i potencijal zemlje nalaze u ljudima i da svaki poredak mora da se zasniva na poštovanju i zaštiti ličnog dostojanstva, slobode i prava na neometan razvoj svakog pojedinca. *“Verujem u jednaka prava i jednake šanse za sve, bez obzira na pol, nacionalnu, versku i drugu pripadnost”* ističe se u Programu⁴⁰.

Demokratska stranka je pred izbore 2016. godine predstavila izborni Program pod nazivom “Novi dnevni red za Srbiju”⁴¹. U uvodnom delu izbornog Programa Demokratska stranka naglašava da se *“odlučno bori protiv svakog narušavanja ljudskih prava koje se zasniva na rasi, boji kože, precima, državljanstvu, nacionalnoj pripadnosti ili etničkom poreklu, jeziku, verskim ili političkim uverenjima, polu, rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji, imovnom stanju, rođenju, genetskim osobenostima, zdravstvenom stanju, invaliditetu, bračnom i porodičnom statusu, starosnom dobu, izgledu, odnosno pretpostavljenim ličnim svojstvima”*.

⁴⁰ Program Demokratske stranke (Vreme je za novi program) <http://www.ds.org.rs/dokumenti/ds-program.pdf>, pristupljeno 27. maja 2016.

⁴¹ Izborni program Demokratske stranke, <http://www.ds.org.rs/dokumenti/program.pdf> , pristupljeno 29. maja 2016.

Statut Demokratske stranke

Statut Demokratske stranke, usvojen 27. aprila 2014. godine, na samom početku prepoznaje poštovanje ljudskih prava kao jedno od osnovnih programskih načela. U članu 2 navodi se “*Demokratska stranka je politička organizacija uređena na demokratskim principima i procedurama. Programska načela Stranke zasnovana na poštovanju ljudskih prava i sloboda, na vladavini prava i zalaganju ka socijalnoj pravdi, na društvenoj solidarnosti i toleranciji, na rodnoj ravnopravnosti, zaštiti manjina, opredeljuje na vrednosnom i organizaciono operativnom nivou statutarno uređenje Stranke*”⁴².

Članom 81. Statuta Demokratske stranke predviđeno je postojanje Centra resornih odbora čiji je zadatak da organizuje rad stručnjaka/inja iz raznih oblasti u cilju unapređenja delovanja Stranke i vršenja vlasti. Svaki resorni odbor ima predsednika/cu, a članovi ovih odbora ne moraju biti samo članovi DS-a, ali ne mogu biti članovi druge političke organizacije. Između ostalog, Centar Resornih odbora predlaže programska dokumenta Stranke iz različitih oblasti, pruža naučna i stručna znanja, informacije i sugestije za stranačke aktivnosti; predlaže rešenja za teorijska i praktična pitanja od značaja za funkcionisanje države; pomaže poslanicima/cama i funkcionerima/kama u njihovom radu. Demokratska stranka ima 19 resornih odbora među kojima je Resorni odbor za ljudska i manjinska prava i saradnju sa NVO⁴³.

⁴² Program Demokratske stranke, 27.4.2014. <http://www.ds.org.rs/dokumenti/Statut-DS.pdf>, pristupljeno 23. maja 2016.

⁴³ Na čelu Resornog odbora za ljudska i manjinska prava i saradnju sa NVO je Miloš Đajić, <http://www.ds.org.rs/organizacija/centar-resornih-odbora?pismo=lat>, pristupljeno 29. maja 2016.

5.4.2. RODNA RAVNOPRAVNOST

Statut Demokratske stranke

Princip rodne ravnopravnosti je u Statutu⁴⁴ Demokratske stranke prepoznat vrednosno, normativno i institucionalno.

Među osnovna programska načela na koja se Demokratska stranka određuje i vrednosno i organizaciono navodi se princip **rodne ravnopravnosti**. U uređenju svoje unutrašnje organizacije DS se rukovodi sledećim načelima: načelo poštovanja Ustava, zakona i statuta, načelo unutarstranačke demokratije, **načelo rodne ravnopravnosti i podsticanja većeg učešća žena u politici**, načelo stručnosti u kadrovskoj politici, načelo očuvanja i promocije institucionalnog učenja i razvoja, načelo javnosti i otvorenosti, načelo razvoja omladine i načelo odgovornosti.

U članu 4 navodi se da se načelo rodne ravnopravnosti i podsticanje većeg učešća žena u politici primenjuje u podsticanju uključenja članica Stranke na ključne funkcije u državnim organima, organima autonomne pokrajine i lokalne samouprave, i kroz Program i politiku Stranke koja uključuje rodnu komponentu kao razvojno pitanje srpskog društva. Članom 29. definisane su kvote za manje zastupljeni pol i mlađe od 30 godina. Tako se navodi da prilikom kandidovanja za narodne poslanike/ice, pokrajinske poslanike/ice i odbornike/ice, na predloženoj listi mora biti najmanje 40% pripadnika manje zastupljenog pola i 10% članova/ica mlađih od 30 godina.

⁴⁴ Statut Demokratske stranke, <http://www.ds.org.rs/dokumenti/Statut-DS.pdf>, pristupljeno 29. maja 2016

Statutom DS-a predviđeno je postojanje Foruma žena Demokratske stranke (član 28).

Član 76 definiše da je Forum žena “*dobrovoljna organizacija žena koju čine žene članice Demokratske stranke*” i “*Forum žena se bavi unapređenjem položaja žena u društvu i ostvarivanjem prava u skladu sa evropskim standardima i konvencijama*”.

Statut predviđa da Forum žena bira predsednicu i 10 članica Odbora foruma žena na Konferenciji koja se održava svake 4 godine, a odluku o sazivanju Konferencije donosi Glavni odbor. Organizacija i delovanje Foruma žena uređuje se Pravilnikom koji donosi Glavni odbor Stranke na predlog Konferencije Foruma žena.

Član 32. Statuta garantuje mesta u Skupštini DS-a za predsednicu i potpredsednicu Foruma žena, kao i za delegatkinje Foruma žena “*u broju koji utvrđi Glavni odbor Stranke na predlog Izvršnog odbora stranke, a koji ne može biti manji od 5% od ukupnog broja delegata*⁴⁵”. Takođe, u Glavnem odboru DS-a garantovana su mesta za 10 predstavnica Foruma žena (član 37).

U Deklaraciji⁴⁶ Foruma žena Demokratske stranke pobrojani su ciljevi za koje će se na Forumu zalagati i raditi na njihovom ostvarivanju kao što: su afirmisanje prava žena u skladu sa međunarodnim standardima, politička edukacija žena, ravnopravna zastupljenost žena na mestima odlučivanja, borba protiv diskriminacije i nasilja prema ženama.

⁴⁵ Statut Demokratske stranke, član 32., <http://www.ds.org.rs/dokumenti/Statut-DS.pdf>, pristupljeno 29. maja 2016.

⁴⁶ Deklaracija Foruma žena DS, http://www.ds.org.rs/dokumenti/ds-deklaracija%20_foruma_zena.pdf, pristupljeno 29. maja 2016.

Demokratska stranka princip rodne ravnopravnosti prepoznaće i u drugim stranačkim dokumentima kao što je Kodeks rodne ravnopravnosti i nediskriminacije Demokratske stranke⁴⁷ koji je usvojen 27. aprila 2014. Taj Kodeks predstavlja skup pravila ponašanja i preporuka u predstavljanju DS-a na bilo kom mestu. U članu 1. Kodeks navodi se da je predmet Kodeksa definisanje etičkih standarda na koje se obavezuju članovi i članice Demokratske stranke u poštovanju rodne ravnopravnosti i borbe protiv diskriminacije.

Program Demokratske stranke

U svom Programu Demokratska stranka, u uvodnom delu, navodi načelo rodne ravnopravnosti, ističući da veruje u jednaka *prava i jednakе
šanse za sve, bez obzira na pol, nacionalnu, versku i drugu pripadnost*. U samom Programu se DS ne bavi detaljnije ovim načelom, ali to definiše kroz druga programska dokumenta kao što su Statut, Kodeks rodne ravnopravnosti i nediskriminacije, Deklaraciju Foruma žena Demokratske stranke.

Takođe u svom Izbornom programu DS se jasno određuje da je protiv svake vrste diskriminacije, ističući i borbu protiv diskriminacije na osnovu pola⁴⁸. U izbornom programu “Novi dnevni red za Srbiju” Demokratska stranka poziva građane i građanke da im pruže podršku posebno se obraćajući i ženama. DS navodi “*Obraćamo se ženama koje su, iako čine većinu stanovništva, ekonomski zavisne od muškaraca, izložene nasilju,*

⁴⁷ Kodeks rodne ravnopravnosti i nediskriminacije Demokratske stranke, <http://www.ds.org.rs/dokumenti/kodeks-rodne-ravnopravnosti-i-nediskriminacije-ds.pdf>, pristupljeno 29. maja 2016.

⁴⁸ Izborni program Demokratske stranke, <http://www.ds.org.rs/dokumenti/program.pdf>, pristupljeno 29. maja 2016.

povećanom riziku od siromaštva i različitim oblicima obespravljenosti, da nam se pridruže u borbi za izgradnju društva u kom će svi biti ravnopravni. Ravnopravnost žena je merilo demokratičnosti i pravednosti društva i zato ćemo otvoriti dijalog o paritetu i ravnopravnom učešću žena i muškaraca na izbornim listama, u izvršnoj vlasti, u političkom i javnom životu”⁴⁹.

5.4.3. LGBT

Statut Demokratske stranke

U Statutu Demokratske stranke ne navodi se eksplisitno zalaganje za prava LGBT zajednice, ali se ističe da “*Programska načela Stranke zasnovana na poštovanju ljudskih prava i sloboda, na vladavini prava i zalaganju ka socijalnoj pravdi, na društvenoj solidarnosti i toleranciji, na rodnoj ravnopravnosti, zaštiti manjinu, opredeljuje na vrednosnom i organizaciono operativnom nivou statutarno uređenje Stranke*”⁵⁰. Takođe, Demokratska stranka ima Resorni odbor za ljudska i manjinska prava i saradnju sa NVO⁵¹.

⁴⁹ Izborni program Demokratske stranke, <http://www.ds.org.rs/dokumenti/program.pdf>, pristupljeno 29. maja 2016.

⁵⁰ Program Demokratske stranke, 27.4.2014. <http://www.ds.org.rs/dokumenti/Statut-DS.pdf>, pristupljeno 23. maja 2016.

⁵¹ Na čelu Resornog odbora za ljudska i manjinska prava i saradnju sa NVO je Miloš Đajić, <http://www.ds.org.rs/organizacija/centar-resornih-odbora?pismo=lat>, pristupljeno 29. maja 2016.

Program Demokratske stranke

Kao što je već ranije navedeno, u svom Programu Demokratska stranka navodi da veruje u jednaka *prava i jednake šanse za sve, bez obzira na pol, nacionalnu, versku i drugu pripadnost*⁵². U ovom Programu se DS ne bavi posebno pitanjima prava pripadnika LGBT zajednice ali se zato u svom Izbornom programu jasno određuje da je protiv svake vrste diskriminacije, ističući i borbu protiv diskriminacije na osnovu rodnog identiteta i seksualne orijentacije⁵³.

Takođe, u izbornom programu “Novi dnevni red za Srbiju” Demokratska stranka poziva građane i građanke da im pruže podršku, posebno se obraćajući i pripadnicima LGBT populacije. DS navodi “*Obraćamo se pripadnicima LGBT populacije čiju uključenost u sve vidove javnog života podržavamo, kao i njihova prava koja proističu iz zajedničkog života*”⁵³. Međutim, iako DS prepoznaje borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i podržava prava LGBT zajednice, dalje u izbornom programu DS ne nudi odgovore niti rešenja kako konkretno može da se unapredi borba protiv ove vrste diskriminacije, niti kako da se unapredi položaj pripadnika LGBT zajednice.

⁵² Izborni program Demokratske stranke, <http://www.ds.org.rs/dokumenti/program.pdf>, pristupljeno 29. maja 2016.

⁵³ Izborni program Demokratske stranke, <http://www.ds.org.rs/dokumenti/program.pdf>, pristupljeno 29. maja 2016.

5.5. NOVA STRANKA

Nova stranka je na parlamentarnim izborima 2016. godina nastupila kao koalicioni partner Demokratske stranke. Na osnovu postignutog rezultata ova stranka u XI skupštinskom sazivu ima jednog poslanika.

Nova stranka je jedina stranka koja ima poseban Program koji se bavi ljudskim pravima. U okviru ovog Programa posebno se obrađuju opšta ljudska prava kao i pitanja rodne ravnopravnosti i LGBT zajednice.

5.5.1. LJUDSKA PRAVA

Statut Nove stranke

Kao osnovna načela organizovanja i delovanja, Nova stranka u svom Statutu u članu 2. navodi slobodu, demokratiju, vladavinu prava, uključenost svih članica i članova u rad Stranke, ravnopravnost, odgovornost i otvorenost u radu. Osnovi programski ciljevi, između ostalog su, uživanje i poštovanje ljudskih prava i sloboda, bez obzira na veru, rasu i nacionalnost, rod, seksualnu orijentaciju, političko uverenje, socijalno stanje i ostala svojstva i unapređenje i jačanje demokratskih institucija⁵⁴.

⁵⁴ Statut Nove stranke, poslednje izmene 4. oktobra 2014. izmena http://novastranka.rs/wp-content/uploads/2016/05/Statut-Nove-stranke-4_10_2014_.pdf, pristupljeno 2. juna 2016.

Programski manifest Nove stranke

U Programskom manifestu Nove stranke, koji je usvojen 7. aprila 2013. navodi se da će ta stranka onemogućiti široko rasprostranjeno uskraćivanje prava građana na osnovu različitosti.⁵⁵

Program zaštite ljudskih prava

Nova stranka je jedina stranka koja ima poseban Program za zaštitu ljudskih prava koji predlaže i dva pravca za rešenje zaštite ljudskih prava⁵⁶. Kako se navodi, prvi je način ostvarivanja ljudskih prava kako je predviđeno Univerzalnom deklaracijom, Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, međunarodnim paktovima i drugim izvorima, na čije se poštovanje Srbija obavezala, a drugi je promocija antidiskriminacione politike kroz konkretna rešenja zaštite prava svih marginalizovanih grupa.

Nova stranka ističe važnost uključivanja aktera na koji se Program odnosi u pisanje samog Programa. Navodi se da je Program Nove stranke za ljudska prava pisan uz konsultaciju i direktno učešće predstavnica i predstavnika svake od marginalizovanih grupa o kojoj se govori u Programu. *“Želimo da prekinemo višedecenijsku praksu u kojoj su odluke o sudbini svake od ovih zajednica donosili isključivo političari i stručnjaci koji nisu bili direktno upućeni u probleme odnosno nisu imali lično iskustvo u odgovarajućem polju. Podrška političara i rad stručnjaka iz pojedinih oblasti neophodni su za postizanje ciljeva ovog Programa, ali se od samog*

⁵⁵ Programski manifest Nove stranke, <http://novastranka.rs/politika-nove/programske-manifest/>, pristupljeno 2. juna 2016.

⁵⁶ Program zaštite ljudskih prava Nove stranke <http://novastranka.rs/politika-nove/program-zastite-ljudskih-prava/>, pristupljeno 2. juna 2016.

početka moraju uključiti i konsultovati oni kojih se to tiče" navodi se u Programu.

Nova stranka se zalaže da se umesto i pored zabrane postupaka diskriminacije, koja je deklarisana u zakonodavstvu, uvede pozitivna zakonska norma kojom će se definisati i promovisati prava svih građanki i građana i elementi njihovog identiteta.

Nova stranka smatra da je najveći problem u oblasti ljudskih prava nepoznavanje zakona koja se odnose na ljudska prava od onih koji su direktno nadležni za njihovu primenu, dok građani nisu dovoljno upoznati sa mehanizmima koje mogu da koriste za zaštitu osnovnih prava. Nova stranka se zalaže da sve državne službe i službenici, čiji se rad finansira od ubiranja poreza, dosledno primenjuju usvojene zakone u oblasti ljudskih prava i rade sve što je u njihovoj nadležnosti da bi se ona nesmetano ostvarivala.

5.5.2. RODNA RAVNOPRAVNOST

Statut Nove stranke

Kao jedan od osnovnih programskih ciljeva u Statutu se navodi afirmacija ravnopravnosti polova. Nova stranka princip rodne ravnopravnosti prepoznaće u članu 32. Statuta u kojem se navodi "*prilikom izbora članova kolektivnih organa Stranke poštovaće se rodna, starosna i teritorijalna struktura članstva*"⁵⁷. Takođe, U Statutu se rodna senzitivnost prepoznaće i

⁵⁷ Statut Nove stranke, poslednje izmene 4. oktobra 2014. izmena http://novastranka.rs/wp-content/uploads/2016/05/Statut-Nove-stranke-4_10_2014_.pdf, pristupljeno 2. juna 2016.

kroz navode da “*svi pojmovi koji se koriste u tekstu Statuta u muškom rodu obuhvataju iste pojmove u ženskom rodu*”.

Program zaštite ljudskih prava

U okviru Programa zaštite ljudskih prava posebno je obrađeno pitanje rodne ravnopravnosti. Nova stranka ističe da u Srbiji i dalje postoje veoma izraženi stereotipi i shvatanje žene isključivo kao domaćice. Na diskriminišući položaj žena u porodici nadovezuje se isti položaj žena u društvu, javnom životu, političkim i drugim institucijama. Nova stranka smatra da, iako su od parlamentarnih izbora 2007. godine žene zastupljenije u parlamentu, to nije mnogo pomoglo da se odmakne u rešavanju pitanja položaja žena. Razlog za to vidi se u tome što rešenje o zakonu o jasnom definisanju broja poslanica u parlamentu Srbije nije bio početak procesa stvarne promene, već je to ostao samo usamljeni zakon, koji nije imao svoj nastavak u donošenju jasne strategije. “*Tek 2009. godine doneti su Nacionalna strategija za unapređenje žena i rodnu ravnopravnost i Zakon o ravnopravnosti polova*” navodi se u ovom Programu.

Nova stranka izražava da se zalaže da zastupljenost žena bude veća u svim nivoima vlasti i na svim mestima gde se donose važne političke odluke, i da ravnopravnost mora biti izučavana u sistemu obrazovanja na svim nivoima. Da bi se to postiglo Nova stranka navodi: punu primenu usvojenih zakona i nacionalne strategije o ravnopravnosti polova; Republički zavod za statistiku, istraživačke institucije i druge organizacije treba da u svom radu i na svim nivoima dosledno uključuju rodnu komponentu na nivou principa, kako bi se objektivno sagledao društveni položaj i doprinos žena i muškaraca u Srbiji, i kako bi društveni učinak oba roda bio vidljiv; stalnim ukazivanjem

na stereotipno i uvredljivo predstavljanje žena u medijima, javnom i političkom životu i u obrazovnim programima, i na njegovo sankcionisanje; definisanjem i sprovođenjem afirmativnih mera i doslednu primenu jezičkih oblika koji će omogućiti vidljivost žena i njihovog učinka⁵⁸.

5.5.3. LGBT

Statut Nove stranke

Nova stranka, navodeći svoje programske ciljeve u Statutu, jasno izražava stav za poštovanje ljudskih prava bez diskriminacije, posebno navodeći i diskriminaciju na osnovu drugačije seksualne orijentacije.

Program zaštite ljudskih prava

Nova stranka je jedina stranka koja značajan deo u okviru posebnog Programa zaštite ljudskih prava posvećuje pravima LGBT zajednice, nudeći konkretne mere za unapređenje položaja ove manjinske grupe. Nova stranka navodi da je LGBT zajednica u Srbiji jedna od najdiskriminisanih društvenih grupa i da “*diskriminacija LGBT osoba je u toj meri izražena da one faktički predstavljaju građane „drugog reda*⁵⁹“.

⁵⁸ Program zaštite ljudskih prava Nove stranke <http://novastranka.rs/politika-nove/program-zastite-ljudskih-prava/>, pristupljeno 2. juna 2016.

⁵⁹ Program zaštite ljudskih prava Nove stranke <http://novastranka.rs/politika-nove/program-zastite-ljudskih-prava/>, pristupljeno 2. juna 2016.

Nova stranka ističe da se zalaže za “*izjednačavanje prava i odgovornosti pripadnika/ca LGBT zajednice sa ostalim građanima, pred zakonom i Ustavom Srbije, što podrazumeva donošenje novog Ustava i novih zakona kojima bi se zakonodavno regulisala ova oblast*”.

Nova stranka će se zalagati za održavanje Parade ponosa kao Ustavom zagarantovanog prava građana, za strožu primenu antidiskriminatorskih zakona kako bi se predupredili i sankcionisali slučajevi nasilja, govora mržnje, diskriminacije u sferi zapošljavanja, obrazovanja, zdravstva. U ovom delu Programa ističe se i važnost modernog obrazovnog sistema koji će doprineti prevenciji diskriminacije.

Nova stranka ističe da na pripadnike LGBT populacije “*ne gleda samo kao na potencijalne glasače nego isključivo kao na ljudе koji su diskriminisani i sa kojima bi rado volela da zajednički saraduje u cilju ostvarivanja boljeg položaja ove marginalizovane grupe*”.

5.6. POKRET DOSTA JE BILO

“Dosta je bilo” (DJB) je na vanrednim parlamentarnim izborima učestvovao kao pokret, a ne kao politička stranka jer još nije tako registrovan. Ovaj pokret je osvojio 227.626 glasova birača (6,02%) i 16 mandata, pa će po prvi put imati poslanike u parlamentu. Zbog toga smatramo da, iako je “Dosta je bilo” pokret a ne politička stranka, važno da u ovoj analizi u obzir uzmem i njihova postojeća dokumenta.

U okviru rPrograma pokreta “Dosta je bilo” prvenstveno dominira zalažanje za transparentnost. U programu i posebnom Programu od 20 tačaka,

o vrednostima rodne ravnopravnosti i pitanjima prava LGBT zajednice, koje su predmet ove analize, ovaj pokret se ne bavi, dok se ljudskim pravima bavi na načelnom nivou. Statut pokreta “Dosta je bilo” nije dostupan na zvaničnom sajtu ovog pokreta.

Kao jednu od ključnih vrednosti za koje se ovaj pokret zalaže jeste humanost. DJB navodi da poštuju “različitosti i dostojanstvo svakog pojedinca, dobronamernost nam je na prvom mestu⁶⁰”.

Program Dosta je bilo

U delu Programa “Institucije i odgovornost” pokret Dosta je bilo navodi da je njihov interes da stvore društvo slobodnih i odgovornih građana. Uređen sistem stvara prepostavke za ravnopravan, pravedan i siguran život u kome će svaki građanin i porodica moći samostalno da stvaraju svoju sreću.

DJB navodi da su ljudska prava i slobode građana zagarantovana ustavom, da su ona vrhunski društveni interes i da su ona političko opredeljenje ovog pokreta. “Ona su prizma kroz koju se posmatra svaka akcija države i njene administracije. Prizma kroz koju se posmatraju zakoni”⁶¹ navodi se u ovom delu Programa.

⁶⁰ Dosta je bilo, Naše vrednosti, principi i organizaciona kultura <http://dostajebilo.rs/mi-koji-sanjamо-uredjenu-srbiju/?lang=lat>, pristupljeno 27. maja 2016.

⁶¹ Program Dosta je bilo, <http://dostajebilo.rs/program/institucije-odgovornost/?lang=lat>, pristupljeno 27. maja 2016.

5.7. SOCIJALDEMOKRATSKA PARTIJA SRBIJE

Socijaldemokratska partija Srbije (SDPS) je na vanrednim parlamentarnim izborima učestvovala na izbornoj listi predvođena Srpskom naprednom strankom, koja je osvojila 131 mandat u novom skupštinskom sazivu. Na osnovu toga SDPS će u XI, kao u prethodnom skupštinskom sazivu, imati svoje predstavnike.

5.7.1. LJUDSKA PRAVA

Statut Socijaldemokratske partije Srbije

SDPS se članom 2. Statuta određuje kao stranka levog centra – socijaldemokratske orijentacije koja među svoja osnovna načela na kojima zasniva svoje delovanje navodi i: slobodu, jednakost, socijalnu pravdu i solidarnost; poštovanje čoveka, njegovog dostojanstva, prava i sloboda nezavisno od njegove verske, rasne i nacionalne pripadnosti, pola, političkog uverenja, socijalnog stanja i seksualnog opredeljenja; afirmacija prava i sloboda zapostavljenih i obespravljenih pojedinaca, društvenih grupa i slojeva; afirmacija ravnopravnosti polova⁶².

Bavljenje pitanjem ljudskih prava i institucionalno je uređeno jer član 74. Statuta predviđa postojanje saveta i odbora čiji je cilj obezbeđenje političkih, ali pre svega stručnih, analitičkih i drugih odgovarajućih

⁶² Statut Socijaldemokratske partije Srbije, usvojen 12. decembra 2009., <https://drive.google.com/file/d/0B9KIHXXpgfgGdHAzejM5Q3JRZ1daaTZOWWVHeGs2UQ/view>, pristupljeno 28. maja 2016.

prepostavki za utvrđivanje i sprovodenje politike stranke u pojedinim oblastima. Pored velikog broja saveta, postoji i Savet za ljudska prava i borbu protiv diskriminacije.

Program Socijaldemokratske partije Srbije

Kao jedan od koraka koje predlaže SDPS u svom Programu navodi se da bi trebalo da postoji ministarstvo pravde i ljudskih prava⁶³. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je pre pet godina ukinuto i umesto njega je uspostavljena Kancelarija za ljudska i manjinska prava.

5.7.2. RODNA RAVNOPRAVNOST

Statut Socijaldemokratske partije Srbije

SDPS ima i Forum žena koji je članom 73. definisan kao dobrovoljna organizacija žena koju čine članice stranke i koja se bavi položajem i pravima žena u društvu i ostvarivanjem prava žena u skladu s evropskim standardima i konvencijama. Forum žena ima predstavnice i u drugim stranačkim organima. Predsednica Forum-a žena je članica predsedništva stranke (član 56), a Forum ima predstavnice i u opštinskim, gradskim i pokrajinskim odborima kao i u konferenciji pokrajinske organizacije.

⁶³ Program Socijaldemokratske partije Srbije, usvojen 12. decembra 2009., <http://www.sdpsrbije.rs/program-socijaldemokratske-partije-srbije/>, pristupljeno 28. maja 2016.

Plan delovanja sa posebnim merama za podsticanje i unapređenje ravnomerne zastupljenosti žena i muškaraca u organima stranke i prilikom predlaganja kandidata za izbore poslanika i odbornika za period 2010-2014. godine

SDPS je u skladu sa članom 35. Zakona o ravnopravnosti polova, a na osnovu člana 73. Statuta Socijaldemokratske partije Srbije usvojila plan delovanja sa posebnim merama za podsticanje i unapređenje ravnomerne zastupljenosti žena i muškaraca u organima stranke i prilikom predlaganja kandidata za izbore poslanika i odbornika za period 2010-2014. godine⁶⁴. U ovom planu navodi se da “načelo rodne ravnopravnosti jedno je od temeljnih vrednosti modernih demokratskih društava, zasnovano na ideji o jednakosti ljudskih bića kao pripadnika ljudske zajednice”. SDPS smatra da ravnopravnost polova znači da su žene i muškarci jednakopravni u svim područjima javnog života, imaju jednak status, mogućnosti za ostvarivanje svojih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata.

U okviru ovog plana SDPS navodi da suštinski podržava Nacionalnu strategiju za unapređenje položaja žena i rodnu ravnopravnost i da se pridržava u potpunosti Zakona o ravnopravnosti polova.

Takođe, navodi se da se u skladu sa svetskim Konvencijama o rodnoj ravnopravnosti, Socijaldemokratska partija Srbije obavezuje na minimalnu kvotu učešća žena u stranačkim funkcijama koja iznosi 30 %.

⁶⁴ Plan delovanja sa posebnim merama za podsticanje i unapređenje ravnomerne zastupljenosti žena i muškaraca u organima stranke, <http://www.sdpsrbije.rs/rodna-ravnopravnost/>, pristupljeno 28. maja 2016.

Program Socijaldemokratske partije Srbije

Poseban deo Programa SDPS-a posvećen je pitanju rodne ravnopravnosti. U delu pod nazivom “Jačanje porodice i ravnopravnost polova” između ostalog se navodi da se SDPS zalaže i za donošenje zakona o rodnoj ravnopravnosti, kao i za kvote od 30 odsto učešća slabije zastupljenog pola na izbornim listama i u radu državnih organa i u političkim strankama.

5.7.3. LGBT

Statut Socijaldemokratske partije Srbije

Kada je reč o pravima pripadnika LGBT zajednice, u Statutu SDPS navodi se kao jedno od načela organizovanja i delovanja ove stranke “*poštovanje čoveka, njegovog dostojanstva, prava i sloboda nezavisno od njegove verske, rasne i nacionalne pripadnosti, pola, političkog uverenja, socijalnog stanja i seksualnog opredeljenja.*⁶⁵”

Program Socijaldemokratske partije Srbije

SDPS se u svom Programu ne bavi eksplicitnim pravima LGBT zajednice, ali se zalaže za dosledno sprovođenje Zakona o zabrani diskriminacije i konstituisanje svih mehanizama koji su tim zakonom

⁶⁵ Statut Socijaldemokratske partije Srbije, usvojen 12. decembra 2009., <https://drive.google.com/file/d/0B9KIHXXpgfGdHAzejM5Q3JRZ1daaTZOWWVHeGs2UQ/view>, pristupljeno 28. maja 2016.

predviđeni. SDPS navodi da Zakon o zabrani diskriminacije, iako je izazvao značajne polemike u srpskom društvu, pruža pravne garancije protiv nedozvoljenog razlikovanja i uživanje osnovnih ljudskih prava i sloboda pod jednakim uslovima.

5.8. PARTIJA UJEDINJENIH PENZIONERA SRBIJE

Partija ujedinjenih penzionera Srbije (PUPS) je učestvovala na vanrednim parlamentarnim izborima na izbornoj listi predvođena Srpskom naprednom strankom. S obzirom da je ova lista osvojila najviše glasova birača i da u XI skupštinskom sazivu ima 131 poslanika, PUPS će imati 9 predstavnika u Parlamentu. Ova stranka je na prethodnim izborima bila u koaliciji sa SPS-om, ali je u parlamentu imala samostalni poslanički klub koji je činilo 12 poslanika i poslanica.

Pitanje ljudskih prava se samo načelno razmatra u Programu i Statutu PUPS-a, prava LGBT zajednice se ne spominju dok je pitanju rodne ravnopravnosti posvećen i poseban plan. Ovaj plan, iako se bavi pitanjem rodne ravnopravnosti u stranačkim organima, nedovoljno definiše mehanizme koji garantuju istinsku ravnopravnost oba pola.

5.8.1. LJUDSKA PRAVA

Dok se Statut PUPS-a ne bavi posebno pitanjem ljudskih prava, u Programu ove stranke navodi se da se PUPS “zalaže za stvaranje demokratske države Srpskog naroda i svih građana koji žive u njoj, države u kojoj će ljudska prava (kao što su jednakost građana pred zakonom, ravnopravan

položaj svih građana bez obzira na nacionalnu pripadnost, rasu, veru, pol, jezik, imovno stanje i političko uverenje) biti neotuđivi deo svakog pojedinca i činiti temelj naše države”⁶⁶.

5.8.2. RODNA RAVNOPRAVNOST

Statut Partije ujedinjenih penzionera Srbije

Dok se u Programu PUPS-a navodi da su svi građani ravnopravni, između ostalog i bez obzira na pol, kada je u pitanju načelo rodne ravnopravnosti u Statutu⁶⁷ PUPS-a u član 5. kao jedno od pet osnovnih načela organizovanja i delovanja stranke navodi se i ravnopravna zastupljenost oba pola.

Plan sa posebnim merama za podsticanje i unapređenje ravnomerne zastupljenosti žena I muškaraca u organima PUPS za period 2010/2014

PUPS je usvojio i Plan sa posebnim merama za podsticanje i unapređenje ravnomerne zastupljenosti žena I muškaraca u organima PUPS-a za period 2010/2014⁶⁸. Planom se predviđa da predsedništvo PUPS-a koordinira mere i stara se da prilikom kandidovanja u predizbornim aktivnostima na izbornim listama bude odgovarajuća zastupljenost žena i muškaraca na svim nivoima učešća u vlasti. Međutim, u planu se ne predviđa

⁶⁶ Program Partije ujedinjenih penzionera Srbije, <http://pups.org.rs/preuzimanje/program.pdf>, pristupljeno 27. maja 2016.

⁶⁷ Statut Partije ujedinjenih penzionera Srbije <http://pups.org.rs/preuzimanje/statut.pdf>, pristupljeno 27. maja 2016.

⁶⁸ Plan sa posebnim merama za podsticanje i unapređenje ravnomerne zastupljenosti žena I muškaraca u organima PUPS za period 2010/2014, http://pups.org.rs/preuzimanje/plan_ravnomerne_zastupljenosti_zena_i_muskaraca_u_pups.pdf, pristupljeno 27. maja 2016.

kvota za manje zastupljen pol već se koristi formulacija “odgovarajuća” zastupljenost. Takođe, u Planu se navodi da “*zavisno od rezultata ostvarenog na izborima, Predsedništvo Partije nalaže i stara se da se za članove Vlade i funkcionere u organima državne vlasti, javnim preduzećima i ustanovama odrede kandidati, koji ispunjavaju stranačke i sve druge uslove i zahteve, kao i potrebu ravnomerne polne zastupljenosti*”. I ovde se prvenstveno navode stranački i drugi uslovi, a tek zatim princip rodne ravnopravnosti, dok se ističe da se načelo rodne ravnopravnosti posebno primenjuje za “*određivanje kadrova u organe i organizacije, značajne za kreiranje i ostvarivanje politike bitne za položaj žena i muškaraca u društvu*”.

Program Partije ujedinjenih penzionera Srbije

Partija se zalaže za stvaranje demokratske države srpskog naroda i svih građana koji žive u njoj, države u kojoj će ljudska prava (kao što su jednakost građana pred zakonom, ravnopravan položaj svih građana bez obzira na nacionalnu pripadnost, rasu, veru, pol, jezik, imovno stanje i političko uverenje) biti neotuđivi deo svakog pojedinca i činiti temelj naše države.

5.8.3 LGBT

LGBT zajednica se ne prepoznaje u normativnom i programskom aktu PUPS-a.

5.9. SRPSKI POKRET DVERI

Srpski Pokret Dveri je na vanrednim parlamentarnim izborima 2016. godine učestvovao u koaliciji sa Demokratskom strankom Srbije. Lista Dveri-DSS je osvojila 5.04% ili ukupno 190.530 glasova birača. Ova koalicija u XI skupštinskom sazivu ima ukupno 13 poslanika i poslanica. Pokret Dveri po prvi put postaje parlamentarna stranka sa 7 poslanika/poslanica, što je dovoljno za formiranje samostalnog poslaničkog kluba.

5.9.1. LJUDSKA PRAVA

Statut Pokreta Dveri

Srpski pokret Dveri, u Statutu, navodi da će se u svom političkom delovanju oslanjati na poštovanje ustavnosti, zakonitosti i svih tradicionalnih normi koje su proistekle iz našeg narodnog života i istorijske baštine. U skladu sa tim, Srpski pokret Dveri se “*zalaže za političku i svaku drugu ravnopravnost svih građana Republike Srbije.*” Dalje navodi da “*očuvanje moralnih postulata koji izviru iz vekovnog iskustva naših predaka, duhovni i kulturni napredak i uzdizanje opšte narodne prosvećenosti su uslov svakog drugog napretka države i naroda*”.

Program Pokreta Dveri

Iako se u Statutu navodi da se pokret Dveri zalaže za političku i svaku drugu ravnopravnost, u delu Programa pod nazivom “Porodica

na prvom mestu” navodi se “Zabranimo promociju homoseksualizma maloletnim licima i borićemo se protiv antiporodičnih ideologija” što implicira da se ravnopravnost ne odnosi na pripadnike LGBT populacije. U Programu i Statutu Pokret Dveri ne posvećuje pažnju modernom shvanjanju ljudskih prava, već više tradicionalnom obrascu porodice i žena. Tako se navodi da “suština politike Dveri je briga o porodici kao osnovnoj celiji društva” i da “za svaku nezaposленu majku koja je rodila troje i više dece sleduje nacionalna penzija. Materinstvo će imati status zanimanja.”

5.9.2. RODNA RAVNOPRAVNOST

Statut Pokreta Dveri

Pokret Dveri rodnu ravnopravnost ne prepoznaje u kontekstu izjednačavanja muškaraca i žena i osnaživanju žena u borbi za svoja prava, već u kontekstu patrijarhalnog diskursa. U prilog tome govori izvod iz Programa Pokreta Dveri da je *“Lažni feminism doveo ženu u neprirodno tešku situaciju da usled nepotrebnog poistovećivanja sa muškarcima ona radi teške poslove uz sve majčinske i porodične potrebe i obaveze koje je čekaju kod kuće”*.⁶⁹

U svom Statutu u članu 37. Pokret Dveri definiše mogućnost osnivanja Stručnih saveta koji se osnivaju za pitanja od značaja za vođenje politike ovog pokreta. U Statutu se nigde eksplisitno ne navode koji su to

⁶⁹ Program Pokreta Dveri Program <https://dveri.rs/wp-content/themes/capital/pdf/Novi%20program%20-%20Dveri.pdf>, pristupljeno 24. maja 2016.

Saveti, ali je nedavno formiran ženski deo organizacije pod nazivom “Ženska snaga Dveri”. Povodom osnivanja, na sajtu ovog pokreta navodi se “*Žena je stub porodice pa su Dveri u tom smislu veoma ozbiljno pristupile programu za poboljšanje života svih žena u Srbiji koji se u prvom redu odnosi na pomoć ženama da usklade majčinstvo i poslovnu karijeru, zaštiti ih od svake vrste nasilja i zlostavljanja i obezbedi redovne sistematske pregledе u cilju prevencije njihovog zdravlja*”.

Program Pokreta Dveri

Pokret Dveri su poseban deo Programa posvetili pitanjima “žena” pod nazivom “*Žena će spasiti Srbiju*”. Kao mere koje će Dveri preduzeti navodi se će Dveri “*omogućiti ženama pravo na izbor između karijere i odluke da budu majke većeg broja dece i da za ovu odluku dobiju zasluženo društveno priznanje, materijalni status i puno pravo na odgovarajuću socijalnu zaštitu. Zaposlene žene imaće absolutnu zaštitu od gubitka posla zbog odluke da rađaju. Žene koje se posvete karijeri u privredi, umetnosti ili sportu imaće jednakе uslove za rad i jednak priznanja kao i muškarci*⁷⁰” Dveri će se zalagati za donošenje zakona koji će ženama obezbediti punu zaštitu od fizičkog i svakog drugog oblika nasilja. Takođe, navode da će i razvijati posebne programe za obrazovanje žena iz oblasti reproduktivnog zdravlja, za njihove rekreativne i kulturne aktivnosti, kao i pokretanje sopstvenog posla, zanatskih i drugih porodičnih radnji. Na kraju ovog programskog dela

⁷⁰ Program Pokreta Dveri Program <https://dveri.rs/wp-content/themes/capital/pdf/Novi%20program%20-%20Dveri.pdf>, pristupljeno 24. maja 2016.

navodi se “*Uvereni smo da će žena i majka spasiti Srbiju. Zato žena mora da ima poštovanje i podršku države i društva*”.

5.9.3. LGBT

Pokret Dveri, stranka krajne desnice, u svom Programu homoseksualnost suprotstavlja porodičnim vrednostima, dajući mu negativnu konotaciju. U delu Programa pod nazivom “Porodica na prvom mestu” navodi se “*Zabraničemo promociju homoseksualizma maloletnim licima i borićemo se protiv antiporodičnih ideologija*”⁷¹.

5.10. DEMOKRATSKA STRANKA SRBIJE

Demokratska stranka Srbije je na vanrednim parlamentarnim izborima 2016. godine učestvovala u koaliciji sa Pokretom Dveri. Lista Dveri-DSS je osvojila 5.04% ili ukupno 190.530 glasova birača. Ova koalicija u XI skupštinskom sazivu ima ukupno 13 poslanika i poslanica. Demokratska stranka Srbije se u parlament vraća nakon što je ova stranka na vanrednim parlamentarnim izborima održanim u martu 2014. godine ostala ispod cenzusa. U XI parlamentarnom sazivu DSS ima 6 poslanika/poslanica što je dovoljno za formiranje i samostalnog poslaničkog kluba.

⁷¹ Program Pokreta Dveri Program <https://dveri.rs/wp-content/themes/capital/pdf/Novi%20program%20-%20Dveri.pdf>, pristupljeno 24. maja 2016.

5.10.1. LJUDSKA PRAVA

Statut Demokratske stranke Srbije

U Statutu Demokratske stranke Srbije, usvojenom 12. oktobra 2014. godine nema osvrta na ljudska prava, rodnu ravnopravnost, niti na prava LGBT zajednice ni u uvodnom delu u kojem se definišu programska načela ili ciljevi. DSS se u Statutu definiše kao “*politička organizacija koja se vršenjem vlasti i na druge načine zalaže za uspostavljanje i očuvanje demokratskog poretku u državi, koristeći ustavom i zakonom dozvoljena sredstva. Demokratska stranka Srbije je stranka demokratskog opredeljenja i odgovorne nacionalne politike, čiji je najviši politički cilj potpuni demokratski preobražaj države, napredak društva i sveukupna dobrobit građana Srbije.*”⁷²

Za razliku od nekih drugih stranaka, koje u okviru Statuta definišu savetodavna tela, resorne odbore ili forume za pojedine oblasti među kojima ima i onih koje se bave ovim pitanjima, u Statutu DSS-a se ona ne predviđaju. DSS ima Politički savet i Omladinu stranke. U odredbama Statuta koje regulišu način izbora kolektivnih organa nema načela rodne ravnopravnosti. Ipak, treba istaći da je Demokratska stranka Srbije jedina parlamentarna stranka na čijem čelu je žena⁷³.

⁷² Statut Demokratske stranke Srbije,<http://www.dss.rs/wp-content/uploads/2016/03/Statut-DSS-2014-web.pdf>, pristupljeno 25. maja 2016.

⁷³ Sanda Rašković Ivić izabrana je za predsednicu DSS-a 12. oktobra 2014. godine. Do tada je bila potpredsednica stranke <http://www.blic.rs/vesti/politika/raskovic-ivic-nova-predsednica-dss-demokratizacija-stranke-prvi-korak/ml61ct5>, pristupljeno 25. maja 2016.

Program Demokratske stranke Srbije⁷⁴

Demokratska stranka Srbije u svom Programu u okviru političkih načela navodi da demokratije nema bez pravne države i da je zato donošenje novog Ustava bio osnovni i prvi preduslov za potpunu promenu političkog i ekonomskog Sistema. Za DSS jedan od ključnih programskih ciljeva jeste usklađivanje zakonske regulative s ustavom. Glavni cilj za DSS jeste „*stvaranje državnog uređenja koje garantuje sva ljudska i politička prava svim građanima Srbije, bez obzira na njihovu nacionalnu i versku pripadnost, rasu, pol, jezik, imovno stanje, neko lično svojstvo, politička i druga opredeljenja*“⁷⁵.

Poseban deo Programa DSS posvećuje ljudskim pravima. U delu „Ljudska prava, pravosudni sistem i zaštita bezbednosti“ navodi se da su ljudska prava i ljudsko dostojanstvo neotuđivi, pripadaju svakom pojedincu i čine temelj državne zajednice. DSS smatra da Ustav Srbije, u čijem je donošenju Demokratska stranka Srbije imala ključnu ulogu, „*jasno definiše ljudska prava i jemči da nijedna grana vlasti ne može da ih ukine, suspenduje ili proizvoljno tumači*“. U ovom delu Programa taksativno se navodi šta se sve podrazumeva pod ljudskim pravima – od jednakosti građana pred zakonom, da

⁷⁴ Poslednji celovit **Program Demokratske stranke Srbije** donet je na Devetoj skupštini 14. oktobra 2007. godine, a u njega je kao preambula unet prvi stranački dokument „Naši razlozi“, usvojen na Osnivačkoj skupštini stranke 26. jula 1992. godine. Dokument **Načela nacionalne politike za budućnost Srbije**, koji je usvojilo Predsedništvo Stranke 14. januara 2009. godine, imao je za svrhu da predstavi programska opredeljenja Demokratske stranke Srbije ne samo stranačkom članstvu, već i našoj najširoj javnosti. Najzad, na Jedanaestoj skupštini Demokratske stranke Srbije održanoj 19. januara 2014. godine donet je programski dokument **Načela političke neutralnosti**, a sam Program Stranke redigovan je u onoj meri u kojoj ga je, s obzirom na promenjene okolnosti, trebalo usaglasiti sa stavovima iz tog najnovijeg programskog dokumenta., <http://www.dss.rs/program-stranke/#1454950748801-35291e4b-e09b>, pristupljeno 25. Maja 2016.

⁷⁵Program Demokratske stranke Srbije <http://www.dss.rs/program-stranke/#1454950748801-35291e4b-e09b>, pristupljeno 25. Maja 2016.

širenje nacionalne, rasne ili verske mržnje i netrpeljivosti predstavlja krivično delo, da su neprikosnovena prava na mirno okupljanje, slobodu govora i javnog istupanja, slobodu udruživanja, savesti, veroispovesti i izbor poziva i zanimanja. Takođe, DSS smatra da “*zaštite ljudskih prava nema bez vladavine prava i pravne sigurnosti, a ovoga nema bez jakih demokratskih institucija i nezavisnog pravosudnog sistema*” i zato se zalažu za temeljnu reformu pravosudnog sistema koja bi povratila poverenje građana u pravo i pravdu.

5.10.2. RODNA RAVNOPRAVNOST I LGBT

Demokratska stranka Srbije se u Programu i Statutu ne bavi posebno pitanjima rodne ravnopravnosti, niti pravima LGBT zajednice. Jedino se kroz prizmu ljudskih prava navodi da je glavni cilj za DSS “*stvaranje državnog uređenja koje garantuje sva ljudska i politička prava svim građanima Srbije, bez obzira na njihovu nacionalnu i versku pripadnost, rasu, pol, jezik, imovno stanje, neko lično svojstvo, politička i druga opredeljenja*”⁷⁶.

⁷⁶ Program Demokratske stranke Srbije <http://www.dss.rs/program-stranke/#1454950748801-35291e4b-e09b>, pristupljeno 25. Maja 2016.

5.11. JEDINSTVENA SRBIJA

Jedinstvena Srbija je na vanrednim parlamentarnim izborima 2016. godine izašla u koaliciji sa Socijalističkom partijom Srbije. Ova koalicija je osvojila ukupno 10,95% odnosno 29 mandata u XI skupštinskom sazivu. Jedinstvena Srbija ima ukupno šest poslanika, dok je u prethodnom skupštinskom sazivu imala sedam.

Jedinstvena Srbija, koja sebe definiše kao stranku centra, samo načelno se u svom Statutu⁷⁷ i Programu⁷⁸ bavi pitanjem ljudskih prava, u oba dokumenta, u okviru 25 ciljeva kao jedan se navodi “*poštovanje ljudskih prava i prava nacionalnih manjina shodno važećim međunarodnim aktima*”. Kada je reč o rodnoj ravnopravnosti, ona se u Programu navodi u patrijarhalnom diskursu pa se tako navodi da će se ova stranka zalagati za “*borba protiv „bele kuge“ formiranjem Ministarstva za porodicu, finansiranjem trudničkog i porodiljskog bolovanja nezaposlenih majki, finansijskom pomoći porodicama sa više dece, penzije za majke sa više od tri deteta u sredinama gde je natalitet u opadanju*”. Stranačkim Statutom je predviđeno postojanje Aktiva žena, čija predsednica je i članica Izvršnog odbora stranke, ali na zvaničnom sajtu ove stranke nema dodatnih informacija o ovom stranačkom organu. LGBT zajednica se ne prepoznaće u normativnom i programskom aktu Jedinstvene Srbije.

⁷⁷ Statut Jedinstvene Srbije, usvojen 18. aprila 2004., <http://www.jedinstvensrbsija.org.rs/index.php?action=statut-stranke>, pristupljeno 27. maja 2016.

⁷⁸ Program Jedinstvene Srbije, usvojen 17. decembra 2011. <http://www.jedinstvensrbsija.org.rs/index.php?action=program-stranke>, pristupljeno 27. maja 2016.

5.12. LIBERALNO DEMOKRATSKA PARTIJA

Liberalno demokratska partija je na vanrednim parlamentarnim izborima 2016. godine učestvovala u koaliciji sa Socijaldemokratskom strankom i Ligom Socijaldemokrata Vojvodine. Ova lista osvojila je 5,02% glasova, odnosno 189.564 glasova birača i obezbedila ukupno 13 poslaničkih mandata. U XI skupštinskom sazivu LDP ima ukupno četiri poslanika. Iako je na izborima učestvovala u koaliciji sa LSV i SDS, LDP je sa manjinskom SDA-Sandžaka, koja ima dva poslanika, formirala zajednički poslanički klub. LDP nije uspeo da pređe cenzus na izborima 2014. pa je u periodu od 2014. do 2016. bio vanparlamentarna stranka.

LDP je stranka koja poštovanje i borbu za ljudska prava i ravnopravnost bez diskriminacije vidi kao osnov demokratskog društva. U normativnim i programskim dokumentima se ova načela obrađuju ne samo načelno već i institucionalno.

5.12.1. LJUDSKA PRAVA

Statut Liberalno demokratske partije

Među osnovne programske ciljeve Liberalno demokratska stranka svrstava poštovanje ljudskih prava. U članu 2. Statuta navodi se: “*Liberalno demokratska partija je politička stranka formirana sa ciljem ostvarivanja načela parlamentarne demokratije, vladavine prava, ljudskih sloboda, socijalne pravde, privatne svojine kao osnovnog oblika svojine, održivog i dinamičnog privrednog i ekonomskog razvoja, prava na posebnost,*

*različitost i individualnost, afirmacije ravnopravnosti polova, zaštite prava nacionalnih manjina, evropske orijentacije, decentralizacije i regionalnog razvoja, ostvarivanja suštinske autonomije pokrajina, principa ravnopravnosti i jednakih mogućnosti i poštovanja*⁷⁹.

Opredeljenje za ravnopravnost svih bez diskriminacije LDP izražava i institucionalno definišući članstvo u stranci. U članu 8. Statuta navodi da “svi članovi/ce LDP ravnopravni su bez obzira na polnu, rasnu, versku, seksualnu, nacionalnu i svaku drugu pripadnost, orijentaciju i različitost”⁸⁰. Takođe, LDP prepoznaje važnost borbe za ljudska prava i na taj način što Statutom definiše i počasno članstvo. Član 15. definiše da “status počasnog člana/ice LDP može se dodeliti pojedincu za izuzetne zasluge u borbi za slobodu, ljudska prava, demokratiju i ideale građanskog društva kojima je LDP privržen”.

Institucionalno se ljudska prava priznaju i postojanjem stranačkog tela unutar LDP-a – Komesarijata za ljudska prava. Član 45. Statuta definiše Komesarijat za ljudska prava kao telo koje se bavi zaštitom i unapređenjem ljudskih prava. Ovo telo čine članovi LDP-a, istaknuti stručnjaci, predstavnici nevladinih organizacija i drugi istaknuti građani.

Program Liberalno demokratske partije

Programska dokumenta LDP-a koja su javno dostupna na sajtu ove partije su: Okupljanje za Srbiju, Povelja Preokret, i Dogovor.

⁷⁹ Statut Liberalno demokratske partije <http://istina.ldp.rs/Liberalno-demokratska-partija/16136/Statut.shtml>, pristupljeno 1. juna 2016.

⁸⁰ Statut Liberalno demokratske partije <http://istina.ldp.rs/Liberalno-demokratska-partija/16136/Statut.shtml>, pristupljeno 1. juna 2016.

U programskom manifestu “okupljanje za Srbiju” iz novembra 2014. godine LDP poziva na promenu Ustava naglašavajući da je Ustav iz 2006. godine kočničar Srbije u svakom pogledu - od Vojvodine i ekonomije do ljudskih prava i reformi u zemlji. LDP naglašava “*vreme je za promenu Ustava, snažniju zaštitu ljudskih prava, ozbiljnu decentralizaciju i stvaranje države kakva najviše odgovara građanima, svim ljudima i narodima koji žive u njoj*”⁸¹.

U Povelji Preokret, LDP ističe važnost poštovanja ljudskih prava navodeći da LDP želi da transformiše Srbiju “*u zajednicu zasnovanu na vladavini prava, bezbednosti i sigurnosti, punoj zaštiti individualnih sloboda i manjinskih prava, otvorenoj tržišnoj ekonomiji, solidarnosti i socijalnoj politici koja štiti ugrožene. Zato je potreban preokret vladajućeg stanja svesti i načina političkog delovanja*”⁸².

5.12.2. RODNA RAVNOPRAVNOST

Statut Liberalno demokratske partije

U Statutu LDP se određuje prema principu rodne ravnopravnosti ne samo koristeći rodno senzitivan jezik već i institucionalno. Član 17. definiše da će se radi ostvarivanja principa ravnopravnosti žena i muškaraca prilikom kandidovanja i izbora za sve organe, tela i druge oblike organizovanja, voditi računa o ravnomernoj zastupljenosti polova.

⁸¹ Okupljanje za Srbiju, http://istina.ldp.rs/upload/document/okupljanje_za_srbiju.pdf, pristupljeno 28. maja 2016.

⁸² Povelja Preokret, <http://istina.ldp.rs/Liberalno-demokratska-partija/16138/Povelja-preokret.shtml>, pristupljeno 28. maja 2016.

Takođe, Statut predviđa članom 49. postojanje posebnog oblika organizovanja žena unutar stranke – Forum žena. Cilj Forum žena je uspostavljanje i održavanje rodne ravnopravnosti, unapređenje položaja žena u društvu i unutar LDP-a i ostvarivanje prava žena u skladu sa domaćim pravnim aktima, evropskim standardima i konvencijama. Predstavnice Forum žena su i članice Skupštine (član 23.)

Program Liberalno demokratske partije

U svom programskom opredeljenju izraženom u povelji Preokret, LDP ističe neophodnost promene uloge žene u javnom životu i odlučivanju navodeći “*danas živimo u zemlji u kojoj je normalno da žena bude domaćica, čistačica, sekretarica, ali nema pravo da bude ravnopravni učesnik u političkom životu u meri u kojoj je to standard savremene Evrope*⁸³”.

5.12.3. LGBT

Statut Liberalno demokratske partije

Opredeljenje za ravnopravnost svih bez diskriminacije LDP izražava u članu 8. Statuta navodeći da “*svi članovi/ce LDP ravnopravni su bez obzira na polnu, rasnu, versku, seksualnu, nacionalnu i svaku drugu pripadnost, orijentaciju i različitost*”⁸⁴.

⁸³ Povelja Preokret, <http://istina.ldp.rs/Liberalno-demokratska-partija/16138/Povelja-preokret.shtml>, pristupljeno 28. maja 2016.

⁸⁴ Statut Liberalno demokratske partije <http://istina.ldp.rs/Liberalno-demokratska-partija/16136/Statut.shtml>, pristupljeno 1. juna 2016.

Program Liberalno demokratske partije

LDP se kroz svoje programske dokumente jasno zalaže za poštovanje ljudskih prava i ravnopravnost bez diskriminacije. U povelji “Dogovor” LDP navodi da je “*u Srbiji danas opasno izaći na ulicu, poslati dete u školu, pokazivati ljubav i živeti mirno i normalno. Nasilje je izraz deformisanog sistema vrednosti, stalne destrukcije, nemoći društva, nebrige institucija, sebičnosti različitih politika koje su u prošlosti, kao i danas, ljude tretirale kao vojнике koje je komanda unapred izbrisala sa spiska živih. Zato treba da razgovaramo o vrednostima međusobne solidarnosti i tolerancije, iskrenosti i poštenja, učenja i rada koje će nas dovesti do zajedničkog cilja*”⁸⁵.

5.13. LIGA SOCIJALDEMOKRATA VOJVODINE

Liga Socijaldemokrata Vojvodine (LSV) je na vanrednim parlamentarnim izborima 2016. godine nastupila u koaliciji sa Liberalno demokratskom partijom i Socijaldemokratskom strankom. Ova lista osvojila je 5,02% glasova odnosno 189.564 glasova birača i obezbedila ukupno 13 poslaničkih mandata. U XI skupštinskom sazivu LSV ima ukupno četiri poslanika, pa je sa predstavnikom manjinske Zelene stranke formirala samostalni poslanički klub. U prethodnom skupštinskom sazivu LSV je imala šest poslanika.

⁸⁵ Povelja Dogovor, <http://istina.ldp.rs/upload/document/dogovor.pdf>, pristupljeno 29. maja 2016.

LSV kroz svoja normativna i programska dokumenta posebnu pažnju poklanja pitanjima ljudskih prava i rodne ravnopravnosti. Predviđeni su i institucionalni i normativni mehanizmi za primenu principa rodne ravnopravnosti unutar stranke. Pitanje prava LGBT zajednice uglavnom se razmatra kroz vrednosna određenja stranke koja se zalaže za ravnopravnost bez diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije.

5.13.1. LJUDSKA PRAVA

Među osnovne ciljeve svog delovanja LSV navodi izgradnju “*društva koje je uspostavljeni na normama pravne države, tolerancije, oslobođeno fašizma i verskog fanatizma, zasnovano na poštovanju ljudskih prava i borbi protiv svih oblika diskriminacije*”. Takođe, LSV se zalaže za društvo u kojem funkcioniše parlamentarna demokratija, u kome su svi građani i građanke jednaki bez obzira na bilo koju vrstu pripadnosti⁸⁶.

Statut Lige Socijaldemokrata Vojvodine

U članu 2. Statuta LSV se definiše kao građanska stranka slobodnih, ravnopravnih i odgovornih članova/članica koji deluju radi ostvarivanja brojnih programskih načela i ciljeva, među kojima je i “*poštovanje i ravnopravnost svih građanki i građana, njihovih prava i sloboda, bez obzira na njihovu nacionalnu, versku, zavičajnu ili bilo koju drugu pripadnost, seksualno opredeljenje, kao i imovinsko stanje*”⁸⁷”

Statut LSV predviđa u članu 52. postojanje stručnih saveta koji se

⁸⁶ Ciljevi Lige Socijaldemokrata Vojvodine, <http://lsv.rs/o-nama/ciljevi/>, pristupljeno 28. maja 2016.

⁸⁷ Statut Lige Socijaldemokrata Vojvodine, http://lsv.rs/UserFiles/pdf/Statut_LSV.pdf, pristupljeno 28. maja 2016.

osnivaju sa ciljem obezbeđenja stručnih osnova za utvrđivanje i sprovođenje politike LSV-a u pojedinim oblastima. Statutom je predviđeno postojanje šest stručnih saveta, među kojima su i stručni savet za ljudska i manjinska prava i stručni savet za rodnu ravnopravnost.

Program Lige Socijaldemokrata Vojvodine

LSV značajan deo svog Programa posvećuje pitanju ljudskih prava kojima i počinje sam Program. LSV se poziva na Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima prilikom određivanja svoje politike, i kao svoj prioritet ističe promovisanje, poštovanje i zaštitu ljudskih prava bez obzira na različitosti⁸⁸.

Govoreći o pravnom poretku, LSV navodi potrebu za promenom Ustava koja bi se oslanjala na pet osnovnih vrednosnih stubova, od kojih je jedan “*garantovanje ljudskih i građanskih prava u smislu stavljanja individue u centar, uz uspostavljeni vrednosni sistem koji će omogućiti puni individualni razvoj, a istovremeno pružati punu zaštitu svakom pojedincu*”⁸⁹. LSV smatra da jepunarealizacija ljudskih prava i obezbeđivanje zaštite istih najbolji pokazatelj o postojanju pravne države i realizaciji uspostavljenog pravnog porekta.

⁸⁸ Program Lige Socijaldemokrata Vojvodine, usvojen decembara 2008. i 2009. http://lsv.rs/UserFiles/pdf/Program_LSV.pdf pristupljeno 28. maja 2016.

⁸⁹ Program Lige Socijaldemokrata Vojvodine http://lsv.rs/UserFiles/pdf/Program_LSV.pdf pristupljeno 28. maja 2016.

5.13.2. RODNA RAVNOPRAVNOST

Kao jedan od osnovnih ciljeva LSV navodi i **ravnopravnost** građana i građanki koju definiše, ne samo kao ravnopravnost pred zakonom i Ustavom, već da svi treba da imaju jednaka prava i obaveze bez obzira na polnu, nacionalnu, versku, zavičajnu i bilo koju drugu pripadnost, političko, seksualno, profesionalno i bilo koje drugo opredeljenje. LSV se zalaže za ravnopravno učestvovanje u političkom i društvenom životu.

Statut Lige Socijaldemokrata Vojvodine

Statut LSV predviđa u članu 52. postojanje stručnih saveta koji se osnivaju sa ciljem obezbeđenja stručnih osnova za utvrđivanje i sprovođenje politike LSV-a u pojedinim oblastima. Statutom je predviđeno postojanje stručnog saveta za rodnu ravnopravnost.

Pored stručnog saveta za rodnu ravnopravnost, LSV ima i Forum žena⁹⁰, Omladinu i Klub penzionera LSV kao interesno-politički oblik organizovanja posebnih društvenih grupa koji deluju u okviru LSV-a – mladih, žena i penzionera. Forum žena je reprezentovan i u drugim stranačkim organima. Tako su predstavnice Foruma žena članice Kongresa (član 22), pet predstavnica su članice Glavnog odbora (član 26) dok je predsednica Foruma žena članica predsedništva stranke po funkciji.

⁹⁰ Forum žena Lige Socijaldemokrata Vojvodine, <http://lsv.rs/o-nama/organizacija/>, pristupljeno 28. maja 2016.

Program Lige Socijaldemokrata Vojvodine

Princip rodne ravnopravnosti se obrađuje u nekoliko programskih i normativnih dokumenata LSV. U Programu, u delu o ljudskim i manjinskim pravima, navodi se da rodna ravnopravnost treba da bude stvarnost, a ne ideal. LSV ističe da unapređenje položaja žena i zaštita predstavljaju jedan od njihovih prioriteta. Takođe, dodaje se da nasilje u porodici, nedovoljna zastupljenost žena na upravljačkim mestima i diskriminacija jesu samo deo problema sa kojima se žene suočavaju u našem društvu. Zbog toga *"Liga socijaldemokrata Vojvodine aktivno radi na promovisanju prava žena i rodnoj ravnopravnosti, učestvuje u edukaciji i davanju jednakе šanse svima bez obzira na pol"*⁹¹.

U delu Programa koji je posvećen konkretno pitanju rodne ravnopravnosti, LSV se podseća na međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena i navodi da iako je učinjen napredak po pitanju mehanizama za ostvarivanje rodne ravnopravnosti, za sada ti mehanizmi ne postižu svoju punu svrhu.

LSV ima i Akcioni plan za realizaciju strateških ciljeva Lige socijaldemokrata Vojvodine po pitanju rodne ravnopravnosti. Ovim planom definiše se primena principa rodne ravnopravnosti u unutarstranačkim organima, ali se pozivaju i drugi vanstranački akteri da promovišu politiku rodne ravnopravnosti. LSV definiše kvote od 30% zastupljenosti žena u svim stranačkim organima i iste kvote prilikom kandidovanja za sve predstavničke i izvršne organe, na svim nivoima vlasti i na svim javnim funkcijama.

⁹¹ Program Lige Socijaldemokrata Vojvodine, usvojen decembara 2008. i 2009. http://lsv.rs/UserFiles/pdf/Program_LSV.pdf, pristupljeno 28. maja 2016.

LSV u ovom planu navodi kao strateške ciljeve i prilagođavanje radnog vremena potrebama žena, podela posla, obaveza i odgovornosti između muškaraca i žena, pravo žene da odlučuje o svom zdravlju, telu i rađanju, ekonomsko osnaživanje žena, sankcionisanje svakog oblika diskriminacije, borba protiv nasilja prema ženama i porodičnog nasilja, kao i rodno senzitivan jezik.

5.13.3. LGBT

Pitanje prava LGBT zajednice i borba protiv diskriminacije se ne obrađuje posebno u okviru Statuta ili Programa LSV-a dok se među ciljevima stranke kao jedan od osnovnih navodi **ravnopravnost**. LSV navodi da “pojedinci i pojedinke treba da su ravnopravni pred zakonom i Ustavom, da imaju jednaka prava i obaveze bez obzira na polnu, nacionalnu, versku, zavičajnu i bilo koju drugu pripadnost, političko, **seksualno**, profesionalno i bilo koje drugo opredeljenje. Svim građanima i građankama Vojvodine mora biti garantovana potpuna ravnopravnost, fizička, imovinska i pravna sigurnost, bez obzira na nacionalnu, versku, zavičajnu, rasnu, polnu i bilo koju drugu pripadnost”.

5.14. SOCIJALDEMOKRATSKA STRANKA

Socijaldemokratska stranka Srbije na vanrednim parlamentarnim izborima 2016. godine nastupila je u koaliciji sa Liberalno demokratskom partijom i Ligom Socijaldemokrata Vojvodine. Ova lista osvojila je 5,02% glasova, odnosno 189.564 glasova birača i obezbedila ukupno 13 poslaničkih mandata. U XI skupštinskom sazivu SDS ima ukupno pet poslanika, što je ujedno i dovoljno za formiranje samostalnog poslaničkog kluba.

U okviru Programa i Statuta Socijaldemokratska stranka posebnu pažnju poklanja pitanjima ljudskih prava, rodne ravnopravnosti i prava LGBT zajednice. Pored načelnog zalaganja za poštovanje ljudskih prava, za rodnu ravnopravnost i prava pripadnika LGBT zajednice, SDS kroz unutarstranačku strukturu prepoznaje organe koji se bave ovim pitanjima. U Programu i Statutu SDS koristi rodno senzitivan jezik.

5.14.1. LJUDSKA PRAVA

Statut Socijaldemokratske stranke

Socijaldemokratska stranka, u Statutu usvojenom 1. novembra 2014. godine, u članu 2. sebe definiše kao “*stranku socijaldemokratske orijentacije koja okuplja članove/ice privržene vladavini prava, idejama mira, tržišne privrede, socijalne pravde i društvene solidarnosti, ravnopravnosti, tolerancije i humanosti, koji štite ljudska i manjinska prava i građanske*

slobode i zalažu se za ravnopravnost polova i borbu protiv svih oblika diskriminacije”⁹².

Program Socijaldemokratske stranke

I u okviru Programa SDS-a, usvojenog 1. novembra 2014. godine, ističe se poštovanje ljudskih prava kao jedno od najvažnijih načela. Sloboda i jednakost su osnovna načela demokratskog društva. Navodi se da “*preduslov slobode je sloboda na samoopredeljenje, poštovanje i zaštita ljudskih i manjinskih prava i građanskih i ljudskih sloboda*”. Takođe, sloboda podrazumeva i rodnu ravnopravnost i borbu protiv svih oblika diskriminacije. SDS smatra da svi članovi društva moraju da imaju jednakе šanse i mogućnosti bez obzira na “*njihov pol, etničko i socijalno poreklo, imovinsko stanje, fizičke i mentalne predispozicije, seksualnu orijentaciju, pogled na svet, religijsko opredeljenje ili individualne predstave o životu*”⁹³.

U delu Programa pod nazivom “Građanske slobode, ljudska prava i zaštita manjina” razmatraju se predlozi i rešenja zaštite nacionalnih manjina i pitanja rodne ravnopravnosti.

⁹² Statut Socijaldemokratske stranke, član 2 http://www.sds-org.rs/fileadmin/user_upload/STATUT_SDS.pdf, pristupljeno 24. maja 2016.

⁹³ Program Socijaldemokratske stranke, http://www.sds-org.rs/fileadmin/user_upload/PROGRAM_SDS_01.10.2014..pdf, pristupljeno 24. maja 2016.

5.14.2. RODNA RAVNOPRAVNOST

Statut Socijaldemokratske stranke

Kao što je već navedeno u delu analize Statut Socijaldemokratske stranke, koji se odnosi na ljudska prava, SDS sebe definiše, između ostalog, i kao stranku koja se zalaže za ravnopravnost polova i borbu protiv svih oblika diskriminacije.

SDS Statutom reguliše i rodnu ravnopravnost u okviru kolektivnih partijskih tela jer prilikom izbora ovih tela mora da se vodi računa o rodnoj ravnopravnosti. Tako se u članu 35. navodi da SDS ima šest potpredsednika/ca, od kojih najmanje dvoje/dve moraju biti pripadnici manje zastupljenog pola uz uvažavanje principa teritorijalne zastupljenosti.

Statut SDS-a po pitanju rodne ravnopravnosti nudi i neka institucionalna unutarstranačka rešenja. Tako se članom 61. definiše i formiranje različitih Foruma za unapređenje položaja društvenih grupa “*radi razmatranja i raspravljanja pitanja i predlaganja rešenja za unapređenje društvenog položaja i dostizanja ravnopravnog statusa u društvu pripadnika/ca pojedinih posebno osetljivih, ugroženih i/ili manjinskih grupa kao i položaja drugih društvenih grupa.*” U Statutu je predviđeno postojanje i Foruma za prava žena, dece i porodice i još nekoliko foruma. Glavni pored navedenih šest, može formirati i druge forme po potrebi.

Program Socijaldemokratske stranke

U okviru svog Programa SDS navodi da je ta stranka organizovana na načelu rodne ravnopravnosti što se i potvrđuje konkretnim rešenjima u

okviru Statuta stranke. SDS nastoji da ohrabruje žene da učestvuju u javnom i političkom životu i navodi da se zalaže za poštovanje ženskog principa u praktičnim vidovima politike. SDS ističe da je “*našem društvu potreban viši nivo uključivanja načela rodne ravnopravnosti*”.

U okviru Programa poseban deo posvećen je politici prema rodnoj ravnopravnosti. “*Stvaranje jednakih mogućnosti ostvarivanja prava i obaveza, sprečavanje i otklanjanje diskriminacije zasnovane na polu i rodu i mogućnost pravne zaštite lica izloženih diskriminaciji, Socijaldemokratska stranka vidi kao preduslov daljeg napredovanja savremenog srpskog društva i kao važnu kariku u konsolidaciji vladavine prava.*” SDS smatra da je mehanizam za suzbijanje svakog vida diskriminacije uspostavljanje zakonskog okvira, dostupnost informacija, edukacija i javne debate. Zato SDS u svom Programu navodi i da će nastojati da okuplja žene sa ciljem da ih edukuje, podstiče njihov profesionalni razvoj i da ih podstakne na aktivno učestvovanje u javnom i političkom životu.

5.14.3. LGBT

Statut Socijaldemokratske stranke

Kao što je već navedeno Statut SDS-a prepoznaje mogućnost formiranja različitih foruma unutar stranke, koji se bave pitanjima i predlaganjem rešenja za unapređenje položaja pripadnika/ca posebno osjetljivih, ugroženih i/ili manjinskih grupa. U okviru osam Foruma koji su predviđeni statutom, jedan od njih je Forum za prava LGBTI populacije⁹⁴.

⁹⁴ Program Socijaldemokratske stranke, član 61. http://www.sds-org.rs/fileadmin/user_upload/PROGRAM_SDS_01.10.2014..pdf, pristupljeno 24. maja 2016.

Program Socijaldemokratske stranke

Socijaldemokratska stranka prepoznaće borbu protiv diskriminacije i zaštitu prava LGBT populacije veoma eksplicitno u svom Programu, posebno u okviru dela koji se odnosi na politiku prema manjinama. U tom delu se navodi da se SDS bori protiv predrasuda i zabluda o manjinama u društvu. SDS smatra da slobodan pristup informacijama, edukacija, kultura dijaloga i javne debate jesu preduslov za sprečavanje zabluda. Takođe, SDS navodi da se zakonom mora uspostaviti mehanizam za suzbijanje svakog vida diskriminacije i zaštita pripadnika manjinskih zajednica i socijalno ranjivih grupa. *“Srbija ne može postati pravedno društvo ukoliko u društveno odlučivanje ne budu uključene i manjinske zajednice”* navodi se u Programu.

SDS u ovom delu Programa eksplicitno navodi i da se bori za sprečavanje i otklanjanje svakog vida diskriminacije zasnovane na **seksualnoj orijentaciji** i da se zalaže za **pravnu zaštitu pripadnika LGBT zajednice izloženih diskriminaciji**. *“Zaštita pripadnika seksualnih manjina od diskriminacije je jedan od preduslova napredovanja savremenog srpskog društva i vladavine prava”* navedeno je u Programu.

5.15. NOVA SRBIJA

Nova Srbija je na parlamentarnim izborima 2016. godine nastupila kao koalicioni partner Srpske napredne stranke. Na osnovu postignutog rezultata ova stranka u XI skupštinskem sazivu ima pet poslanika i samostalni poslanički klub.

5.15.1. LJUDSKA PRAVA

Program Nove Srbije

Dok se u Statutu ne bavi ljudskim pravima, U programu Nove Srbije ističe se da se zakonodavstvo mora pridržavati univerzalnih, osnovnih i neotuđivih prava definisanih u svetskoj Deklaraciji o ljudskim pravima i slobodama, kao i Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i osnovnim slobodama. Za Novu Srbiju “*svako ljudsko biće ima pravo na jednakost ali i pravo na različitost, pravo na svoju jedinstvenu ličnost, talenat, sposobnost i želje. Svi građani Srbije moraju imati podjednake mogućnosti za razvoj sopstvene ličnosti u zemlji slobode i jednakosti bez obzira na poreklo, pol, socijalni status, nacionalnost, religiju, veroispovest i zdravstveno stanje.*”⁹⁵

5.15.2. RODNA RAVNOPRAVNOST

Statut Nove Srbije

Statut Nove Srbije prepoznaje načelo rodne ravnopravnosti pa se tako u članu 13. definiše da je obavezna kvota od 30 procenata za osobe ženskog pola u organima i telima stranke na svim nivoima kao i na izbornim listama i u organima vlasti⁹⁶. Nova Srbija ima i Savet žena, kao poseban oblik organizacija žena unutar stranke. Član 30. predviđa da su predsednica

⁹⁵ Program Nove Srbije <http://www.nova-srbija.org/dokumenti.aspx>, pristupljeno 29. maja 2016.

⁹⁶ Statut Nove Srbije <http://www.nova-srbija.org/dokumenti.aspx>, pristupljeno 29. maja 2016.

i dve potpredsednice ujedno i članice organa Nove Srbije na nivou na kome su organizovane. Takođe, one su članice skupštine (član 22) i članice Glavnog odbora (član 25).

Program Nove Srbije

Rodnoj ravnopravnosti u Programu Nove Srbije se posvećuje mala pažnja kroz navode da “Nova Srbija odbacuje svaki vid diskriminacije među ljudima” kao i da je “razlika između muškarca i žene samo biološka. Oni dopunjuju jedno drugo, u pogledu ljudskih prava i sloboda oba pola su jednaka”

Nova Srbija ima posebnu Deklaraciju o delovanju Saveta žena Nove Srbije. U ovom programskom dokumentu navodi se da “Muškarac i žena nisu suprotstavljeni, već stoje jedno naspram drugog i dopunjuju jedno drugo. Mi slavimo različitost, ali odbacujemo nejednakost u ljudskim pravima”⁹⁷. Pomalo suprotno predviđenim rešenjima za poštovanje načela rodne ravnopravnosti predviđenih Statutom, u ovoj Deklaraciji navodi se da “Svoj politički rad žene Nove Srbije ne zasnivaju na pukim floskulama o zastupljenosti žena sa 30% na funkcijama. Naš stav je da ne treba ograničavati učešće žena u organima upravljanja i na funkcijama.” Takođe, ističe da će Savet žena raditi na promovisanju veće zastupljenosti žena u odlučivanju i adekvatnoj medijskoj pažnji upravo za probleme kojima se bavi.

⁹⁷ Deklaraciju o delovanju Saveta žena Nove Srbije, <http://www.nova-srbija.org/dokumenti.aspx>, pristupljeno 29. maja 2016.

5.15.3. LGBT

Ni u Statutu, ni u Programu Nove Srbije se ne spominju prava pripadnika LGBT zajednice, niti se eksplisitno navodi zalaganje za poštovanje ljudskih prava bez obzira na seksualnu orijentaciju.

5.16. SRPSKI POKRET OBNOVE

Srpski pokret obnove (SPO) na vanrednim parlamentarnim izborima 2016. godine nastupio je na izbornoj listi Srpske napredne stranke. S obzirom da je ova lista osvojila ukupno 131 mandat, SPO će imati svoje predstavnike u XI skupštinskom sazivu.

U svojim programskim i normativnim dokumentima, SPO se jedino u Programu izjašnjava o pitanju ljudskih prava i borbi protiv diskriminacije na osnovu pola, ali na veoma načelan način. Član 6 Programa glasi “*SPO je stranka umerenog desnog opredeljenja, slobodnih i odgovornih članova koji deluju radi ostvarivanja sledećih programske načela i ciljeva, koji su garant parlamentarne demokratije, vladavine prava i ljudskih sloboda*” navodeći između ostalih i sledeća načela koja su u fokusu naše analize “*poštovanje čoveka, njegovog dostojanstva, individualnih prava i sloboda nezavisno od njegove verske, rasne i nacionalne pripadnosti, pola, političkog uverenja i socijalnog stanja*”⁹⁸. I dok je Statutom stranke predviđeno postojanje

⁹⁸ Program Srpskog pokreta obnove, http://www.spo.rs/doc/statut_spo.pdf, pristupljeno 27. maja 2016.

Omladine SPO, kao posebnog oblika organizovanja, ne postoji ovakav oblik dobrovoljnog organizovanja za žene kao što poznaju neke druge stranke. Pitanje prava LGBT zajednice, kao i borba protiv diskriminacije na osnovu seksualnog opredeljenja se ne spominju.

5.17. ZELENI SRBIJE

Zeleni Srbije su na parlamentarnim izborima učestvovali u koaliciji sa Socijalističkom strankom Srbije i Jedinstvenom Srbijom. Na osnovu izbornog rezultata, Zelena stranka će ponovo imati predstavnike u parlamentu u okviru poslaničke grupe Socijalističke partije Srbije.

Ova stranka jedina se eksplisitno zalaže za prava LGBT zajednice kroz “*zalaganje za uvažavanje različitosti i zaštitu ljudskih prava, uključujući prava i slobode ugovaranja istopolnih bračnih i vanbračnih zajednica*”⁹⁹.

5.17.1. LJUDSKA PRAVA

Statut Zeleni Srbije

Zeleni Srbije, u svom statutu u članu 4. koji definiše osnovne programske ciljeve navode kao jedan od osnovnih ciljeva “*zalaganje za uvažavanje različitosti i zaštitu ljudskih prava*”¹⁰⁰.

⁹⁹ Statut Zeleni Srbije, 19. mart 2016, <http://zelenisrbije.org/wp-content/uploads/2011/06/Statut-Zeleni-Srbije.pdf?lang=lat>, pristupljeno 28. maja 2016.

¹⁰⁰ Statut Zeleni Srbije, 19. mart 2016, <http://zelenisrbije.org/wp-content/uploads/2011/06/Statut-Zeleni-Srbije.pdf?lang=lat>, pristupljeno 28. maja 2016.

Program Zeleni Srbije

U svom Programu Zeleni Srbije naglašavaju da u Srbiji iako postoji zakonska osnova, mnoga ljudska prava su ugrožena a diskriminacija postoji na svakom koraku. Ova stranka navodi da je njena misija “*stalna borba za svako pojedinačno ugroženo ljudsko pravo čoveka, žene i deteta, za menjanje načina razmišljanja i promovisanje drugačijeg sistema vrednosti utemeljenog na pravu na dostojanstven život, rad i tolerantno okruženje*”.¹⁰¹

5.17.2. RODNA RAVNOPRAVNOST

Statut Zeleni Srbije

Kao jedan od osnovnih programskih ciljeva u okviru Statuta Zeleni Srbije navode poštovanje i afirmaciju rodne ravnopravnosti. Član 22. statuta definiše da se prilikom kandidovanja za sve stranačke organe mora voditi računa o rodnoj ravnopravnosti.

Program Zeleni Srbije

U okviru Programa ove stranke rodna ravnopravnost se navodi u kontekstu borbe protiv diskriminacije svake vrste i ukazivanja da predrasude i seksizam ugrožavaju položaj svih onih koji su različiti, manjinski ili društveno marginalizovani navodeći između ostalih i žene. Diskriminacija žena, navode Zeleni Srbije, je vidljiva od pitanja porodice do zapošljavanja i položaja na radnom mestu.

¹⁰¹ Program Zeleni Srbije, 21. maj 2011., <http://zelenisrbije.org/wp-content/uploads/2011/06/Program-Zeleni-Srbije.pdf?lang=lat>, pristupljeno 29. maja 2016.

5.17.3. LGBT

Program Zeleni Srbije

U svom Programu Zeleni Srbije navode eksplisitno LGBT zajednicu kao zajednicu čiji članovi su diskriminisani. Oni navode da “*predrasude, ksenofobija, homofobija i seksizam dodatno ugrožavaju položaj svih onih koji su različiti, manjinski ili društveno marginalizovani – žene (od porodice do zapošljavanja i položaja na radnom mestu), deca, stari, bolesni, osobe sa posebnim potrebama, LGBT populacija, Romi*¹⁰²”.

Statut Zeleni Srbije

Ova stranka, u svom statutu, jedina se eksplisitno zalaže za prava LGBT zajednice kroz “*zalaganje za uvažavanje različitosti i zaštitu ljudskih prava, uključujući prava i slobode ugovaranja istopolnih bračnih i vanbračnih zajednica*”¹⁰³.

¹⁰² Program Zeleni Srbije, 21. maj 2011., <http://zelenisrbije.org/wp-content/uploads/2011/06/Program-Zeleni-Srbije.pdf?lang=lat>, pristupljeno 29. maja 2016.

¹⁰³ Statut Zeleni Srbije, 19. mart 2016, <http://zelenisrbije.org/wp-content/uploads/2011/06/Statut-Zeleni-Srbije.pdf?lang=lat>, pristupljeno 28. maja 2016.

5.18. POSLANIČKA GRUPA POKRET SOCIJALISTA – NARODNA SELJAČKA STRANKA – UJEDINJENA SELJAČKA STRANKA

Na vanrednim parlamentarnim izborima Pokret socijalista, Narodna seljačka stranka i Ujedinjena seljačka stranka učestvovale su na koalicionoj izbornoj listi predvođene Srpskom naprednom strankom. Ova lista osvojila je ukupno 131 poslaničkih mandata. Nakon konstituisanja XI skupštinskog saziva poseban poslanički klub formirale su ove tri stranke, koje ukupno imaju pet poslanika.

Pokret socijalista se u svom Statutu poziva na zaštitu prava građana u skladu sa dokumentima Ujedinjenih nacija dok u Programu ističu da je ovaj pokret *“privržen načelima poštovanja ljudskih sloboda, vladavini prava i načelu održivog razvoja. PS se vodi najvišim moralnim i pravnim standardima, Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima i potrebama savremenog čoveka, zbog čega kao svoj prioritet ima promovisanje, poštovanje i zaštitu ljudskih prava”*¹⁰⁴. Rodnu ravnopravnost Pokret socijalista, u svom Statutu, prepoznaje kroz Ženski aktiv čiji je cilj zaštita položaja porodice i afirmisanje rodne ravnopravnosti. Načelno zalaganje za jednakost žena i pripadnika LGBT zajednice, Pokret Socijalista navodi u svom Programu *“jednaku šansu i tretman treba da ima svaki pojedinac pojedinac bez obzira na nacionalnost, veroispovest, pol, zdravstveno stanje, godine, poreklo, boju kože, seksualno opredeljenje, imovinsko stanje ili drugu različitost”*¹⁰⁵.

¹⁰⁴ Program Pokreta socijalista, <http://pokretsocijalista.rs/page/osnivacki-program/program-politicke-partije.html>, pristupljeno 29. maja 2016.

¹⁰⁵ Program Pokreta socijalista, <http://pokretsocijalista.rs/page/osnivacki-program/program-politicke-partije.html>, pristupljeno 29. maja 2016.

Dok Narodna seljačka stranka nema javno dostupan statut niti program, Ujedinjena seljačka stranka¹⁰⁶ ljudska prava u ovim dokumentima prepoznaće posredno kroz pozivanje na poštovanje međunarodnih deklaracija i standarda. Dok se prava LGBT zajednice ne spominju, rodna ravnopravnost se prepoznaće kroz poseban oblik organizovanja u okviru stranke – Forum žena koji se zalaže za prava žena u skladu s evropski standardima.

5.19. SAVEZ VOJVODANSKIH MAĐARA

Stranka Savez vojvođanskih Mađara (SVM), kao stranka mađarske nacionalne manjine, samostalno je učestvovala na vanrednim parlamentarnim izborima i osvojila je 56.620 glasova birača (1,5%). S obzirom da za SVM, kao manjinsku stranku važi prirodni prag, a ne cenzus od 5%, ova stranka u XI skupštinskom sazivu ima ukupno četiri poslanika. U prethodnom skupštinskom sazivu, SVM je imao šest poslanika i samostalni poslanički klub. SVM je formirao poslanički klub zajedno sa predstnikom Partije za demokratsko delovanje.

SVM se u svojim normativnim i programskim dokumentima bavi prvenstveno ljudskim pravima s aspekta prava mađarske nacionalne manjine, ali ističući i važnost opštih ljudskih prava, pravo na različitost i ravnopravnost. Pitanjem rodne ravnopravnosti SVM se ne bavi samo na načelnom nivou, već i institucionalno kroz Forum žena SVM-a kao i kroz konkretan Plan afirmacije politike ravnopravnosti polova. LGBT prava niti diskriminacija po osnovu drugačije seksualne orientacije se nigde eksplicitno ne spominju.

¹⁰⁶ Sajt Ujedinjene seljačke stranke, <http://www.ujedinjenaseljackastranka.rs>, pristupljeno 29. maja 2016.

5.19.1. LJUDSKA PRAVA

Statut Saveza vojvodanskih Mađara

SVM je prvenstveno, kao stranka mađarske nacionalne manjine, usmerena na zastupanje i zaštitu prava ove nacionalne manjine. SVM u svom Statutu u članu 6. navodi kao jedan od prioritetnih zadataka “ostvarivanje socijalne i pravne sigurnosti za Mađare u Vojvodini kao i ljudskih i manjinskih prava garantovanih od strane države”¹⁰⁷.

Program Saveza vojvodanskih Mađara

Iako se u Statutu SVM uglavnom fokusira na prava mađarske nacionalne manjine, u Programu SVM navodi i zalaganje za ljudska prava za sve ljude bez diskriminacije. SVM ističe “*SVM je podjednako opredeljen za interes i vrednosti nacionalne zajednice vojvodanskih Mađara, kao i za opšte ljudske, civilizacijske, demokratske i građanske vrednosti bez obzira na nacionalnu pripadnost.*” Takođe, dalje se SVM definiše kao stranka koja je duboko opredeljena za zapadnu demokratiju i hrišćanski sistem vrednosti i koja smatra “*posebno važnim potpuno poštovanje univerzalnih ljudskih prava bez ostataka, čiji je organski deo pravo na različitost i na ravnopravnost*”.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Statut Saveza vojvodanskih Mađara, usvojen 25. aprila 2015. <http://www.vmsz.org.rs/sr/content/statut>, pristupljeno 27. maja 2016

¹⁰⁸ Program Saveza vojvodanskih Mađara, usvojen 19. juna 2004 <http://www.vmsz.org.rs/sr/content/program>, pristupljeno 27. maja 2016.

5.19.2. RODNA RAVNOPRAVNOST

Statut Saveza vojvodanskih Mađara

Član 45. i član 46. Statuta SVM-a predviđaju mogućnost osnivanja foruma kao posebnog oblika stranačkog organizovanja, kao i formiranje Foruma žena SVM-a. Forumi se mogu osnivati na svim teritorijalnim nivoima. Pored ovog institucionalnog mehanizma organizovanja žena, članom 23. Statuta predviđeno je princip rodne ravnopravnosti prilikom izbora za stranački organ. Naime, navodi se da *"Ukoliko na osnovu broja članova mesne organizacije, mesnoj organizaciji pripada više od dva delegata na Skupštini, jedan delegat mora biti pripadnik manje zastupljenog pola"*¹⁰⁹

Plan afirmacije politike ravnopravnosti polova

Na osnovu člana 35. stava 2. Zakona o ravnopravnosti polova i člana 47. Statuta Saveza vojvodanskih Mađara, Predsedništvo Foruma žena SVM-a je u junu 2015. donelo Plan afirmacije političke ravnopravnosti polova¹¹⁰. Ovaj plan se fokusira na podsticanje i unapređenje ravnomerne zastupljenosti žena i muškaraca u organima stranke i prilikom predlaganja (lokalnih, pokrajinskih i republičkih) kandidata za izbor poslanika i odbornika.

¹⁰⁹ Statut Saveza vojvodanskih Mađara, usvojen 25. aprila 2015. <http://www.vmsz.org.rs/sr/content/statut>, pristupljeno 27. maja 2016

¹¹⁰ Plan afirmacije politike ravnopravnosti polova SVM <http://www.vmsz.org.rs/sr/content/plan-afirmacije-politike-ravnopravnosti-polova>, pristupljeno 27. maja 2016.

SVM navodi da rodnu ravnopravnost garantuje Ustav Republike Srbije, kao i drugi zakoni ali da nažalost, njihova primena u praksi ima dosta nedostataka. Zbog toga Forum žena kontinuirano sprovodi sledeće mere: jačanje mreže izabranih, imenovanih i postavljenih žena, organizovanje političkih obuka i seminara usmerenih ka važnosti ostvarivanja rodne ravnopravnosti u praksi, ostvarivanje zajedničke zastupljenosti interesa žena na lokalnu i na višim nivoima, promocija učestvovanja žena u političkom i javnom životu i naglašavanje njihovih uspeha, odnosno pronalaženje, uključivanje i podržavanje mladih i sposobnih žena, mentorstvo itd.

5.19.3. LGBT

Ni u Statutu, ni u Programu SVM se ne bavi pravima pripadnika LGBT zajednice, niti se eksplisitno navodi zalaganje za poštovanje ljudskih prava bez obzira na seksualnu orijentaciju.

5.20. BOŠNJAČKA DEMOKRATSKA ZAJEDNICA SANDŽAKA MUAMER ZUKORLIĆ

Bošnjačka demokratska zajednica (BDZ) je, kao manjinska politička stranka bošnjačke nacionalne zajednice, učestvovala na vanrednim parlamentarnim izborima 2016. godine i osvojila je 32 526 glasova (0,86%). To je bilo dovoljno da na osnovu prirodnog praga koji važe za manjinske stranke dobije dva mandata u novom skupštinskem sazivu.

BDZ Sandžaka u svom programskom i normativnom dokumentu tek načelno prepoznaće opšta ljudska prava, dok se ne bavi pitanjem rodne ravnopravnosti niti prava LGBT zajednice. Rodnu ravnopravnost navodi u patrijarhalnom diskursu.

5.20.1. LJUDSKA PRAVA

Statut Bošnjačke demokratske zajednice

Iako kao stranka bošnjačke nacionalne manjine, koja prvenstveno zastupa i predstavlja interes ove nacionalne zajednice, BDZ u svom Statutu navodi i da će se zalagati za “*afirmaciju slobode i ljudskih prava i utvrđivanje ambijenta pune slobode i ljudskih prava za pojedince i kolektivitet*”¹¹¹.

Program Bošnjačke demokratske zajednice

Na sajtu BDZ dostupan je samo izborni program ove stranke za 2016. godinu u kojem se načelo zaštite ljudskih prava ne navodi eksplisitno.

5.20.2. RODNA RAVNOPRAVNOST

Statut Bošnjačke demokratske zajednice

Kao jedno od načela za koje se BDZ zalaže, u Statutu ove manjinske stranke navodi se zaštita i unapređenje položaja porodice i žene u društvu.

¹¹¹ Statut Bošnjačke demokratske zajednice, http://bdzsandzaka.org/?page_id=2592, pristupljeno 27. maja 2016.

Statutom BDZ-a je predviđeno postojanje Ženske mreže BDZ-a (član 42), “*kao dobrovoljne organizacije žena članica BDZ Sandžaka i članica koje se učlane direktno u Žensku mrežu*” ali se kao cilj ove mreže navodi “*promovisanje programa BDZ Sandžaka među ženama*”¹¹², a ne zalaganje i promovisanje prava žena. Učešće članica Ženske mreže u stranačkim organima predviđeno je članovima 19, 24,35,36 i 37 Statuta stranke.

Izborni program 2016 Bošnjačke demokratske zajednice Sandžaka

U izbornom programu BDZ se ne bavi pitanjima rodne ravnopravnosti, već više veliča ulogu žene u patrijarhalnom kontekstu ističući da “*žena, kao ključni stub porodice, u svetoj ulozi majke i u drugim porodično-društvenim ulogama faktor je od čijeg moralnog ili mentalnog kvaliteta ovise kvalitet zajednice. Zato je neophodno ženi individualno i kolektivno pružiti punu podršku i zaštitu, te joj omogućiti dobre šanse i ambijent u kome bi afirmisala sposobnosti neophodne za puni društveni razvoj zajednice*”¹¹³.

5.20.3 LGBT

Ni u Statutu ni u Programu BDZ Sandžaka se ne navode prava pripadnika LGBT zajednice, niti se eksplicitno navodi zalaganje za poštovanje ljudskih prava bez obzira na seksualnu orijentaciju.

¹¹² Statut Bošnjačke demokratske zajednice, http://bdzsandzaka.org/?page_id=2592, pristupljeno 27. maja 2016.

¹¹³ Izborni program BDZ, http://bdzsandzaka.org/?page_id=2590, pristupljeno 27. maja 2016.

5.21. STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE SANDŽAKA

- DR SULEJMAN UGLJANIN

Stranka demokratske akcije Sandžaka (SDA) je manjinska politička stranka bošnjačke nacionalne zajednice u Srbiji. SDA je samostalno učestvovala na vanrednim parlamentarnim izborima 2016. godine I osvojila je 30.092 glasova birača odnosno 0,8% i na osnovu prirodnog praga, koji važi za manjinske stranke, dobila je edan poslanički mandat.

SDA Sandžaka u svom programskom i normativnom dokumentu prepoznaće važnost ljudskih prava i zalaže se za njihovo poštovanje na osnovu najviših međunarodnih standarda. Ulogu žene shvata u patrijarhalnom diskursu, ali se princip rodne ravnopravnosti primenjuje i unutar stranke dok se prava LGBT zajednice nigde ne navode.

5.21.1. LJUDSKA PRAVA

Statut SDA Sandžaka

Statutom, usvojenim 16. februara 2014. godine, SDA sebe definiše kao manjinsku političku stranku bošnjačke nacionalne zajednice u Republici Srbiji, koja je usmerena na zaštitu i unapređenje prava pripadnika bošnjačke nacionalne manjine. Među osnovnim programskim ciljevima u članu, pored zaštite prava bošnjačke nacionalne manjine, navode se “*demokratizacija društva u svim sferama života i maksimalna afirmacija i unapređenje ljudskih prava i sloboda*”¹¹⁴.

¹¹⁴ Statut SDA Sandžaka, http://www.sda.rs/uploads/dokumenta/STATUT_SDA_SANDŽAKA.pdf, pristupljeno 27. maja 2016.

Program SDA Sandžaka

U Programu SDA Sandžaka navode se isti programski ciljevi kao i u Statutu ali se dodatno ističe nepriskosnovenost ljudskih prava i građanskih sloboda, kao i vladavina prava navodeći “*to su zakoni u čijem se središtu nalazi čovjek kao slobodna ličnost koji bez ikakvih rezervi i ograda potvrđuje prava, slobode i jednakost ljudi i građana bez obzira na vjeru, naciju, rasu, jezik, spol, i njihov društveno-politički položaj i političko uvjerenje.*”¹¹⁵ SDA ljudska prava shvata na osnovu međunarodnih dokumenata: Opšte deklaracije o pravima čoveka, Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, Deklaracije o pravima manjina i Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.

5.21.2. RODNA RAVNOPRAVNOST

Statut SDA Sandžaka

Statutom SDA Sandžaka predviđeno je postojanje Organizacije žena. U članu 67. navodi se da je Organizacija žena “*poseban oblik organizovanja i djelovanja Stranke koji radi na afirmaciji zaštite prava žena, porodice i polne ravnopravnosti*”. Osim afirmacije prava žena, Organizacija žena se zalaže za veće učešće žena u procesu donošenja odluka. Predstavnice ogrankaka Organizacije žena su po funkciji članice Izvršnih odbora ogrankaka, dok je predsednica na centralnom nivou i članica Glavnog odbora i Izvršnog odbora stranke.

¹¹⁵ Program SDA Sandžaka <http://www.sda.rs/dokumenta/PROGRAM%20SDA%20Sandzaka.pdf>, pristupljeno 27. maja 2016.

Princip rodne ravnopravnosti SDA Sandžaka primjenjuje prilikom izbora organa na svim nivoima organizacije. Član 64. definije da na izbornim listama mora biti najmanje 20 odsto kandidata mlađih od 30 godina iz redova Asocijacija mladih i najmanje 20 odsto žena iz reda Organizacije žena.

Program SDA Sandžaka

U Programu SDA Sandžaka ističe se značaj žena u uglavnom patrijarhalnom diskursu. Tako se navodi da je uloga žene nezamenjiva “*u očuvanju porodice kao ognjišta moralno-etičkih vrijednosti i najznačajnijeg faktora u odgoju čovjeka. Žena koja rađa i uspješno podiže i odgaja podmladak vrši, po našem uvjerenju, važnu društvenu funkciju*”¹¹⁶. Zbog toga, SDA navodi, da će se zalagati za: posebnu zaštitu žena - majki koje su odgojile više od troje dece (zdravstvena zaštita, dečiji dodaci iz javnih fondova, eventualno priznanje radnog staža za žene sa više dece i sl.); uvođenje diferenciranog radnog vremena za zaposlene žene (mogućnost poslova sa manjim brojem radnih sati, odnosno radnih dana u nedelji), kraći radni staž za žene u zavisnosti od broja dece.

5.21.3. LGBT

Ni u Statutu, ni u Programu SDA Sandžaka se ne navode prava pripadnika LGBT zajednice, niti se eksplicitno navodi zalaganje za poštovanje ljudskih prava bez obzira na seksualnu orijentaciju.

¹¹⁶ Program SDA Sandžaka <http://www.sda.rs/dokumenta/PROGRAM%20SDA%20Sandzaka.pdf>, pristupljeno 27. maja 2016.

5.22. ZELENA STRANKA

Zelena stranka je stranka slovačke nacionalne manjine koja je samostalno učestvovala na vanrednim parlamentarnim izborima 2016. godine. Ova stranka osvojila je 23.890 glasova birača odnosno 0,63% i na osnovu prirodnog praga, koji važi za manjinske stranke, dobila je jedan poslanički mandat.

Zelena stranka, iako stranka nacionalne manjine koja posebnu pažnju posvećuje zaštiti prava slovačke manjine i zelene politike, prepoznaće važnost načela ljudskih prava ne samo kao manjinskih, već i važnost borbe protiv svake vrste diskriminacije. Posebnu pažnju Zelena stranka posvećuje pitanju rodne ravnopravnosti, a posebno navodi i da će se zalagati za prava LGBT zajednice.

5.22.1. LJUDSKA PRAVA

Statut Zelene stranke

Zelena stranka, u svom Statutu, definiše se kao politička stranka slovačke nacionalne manjine slobodno i dobrovoljno udruženih građanki i građana, osnovana radi ostvarivanja političkih ciljeva demokratskim oblikovanjem političke volje, posebno usmerena na predstavljanje i zastupanje interesa slovačke nacionalne manjine i svih građana Srbije, zaštite životne sredine i razvijanja ekološke svesti. Među programske ciljeve, nabrojane u članu 6. Statuta, navodi se zalaganje za “*poštovanje ljudskih prava i prava*

nacionalnih manjina i njihovo usklađivanje sa međunarodnim zakonima i aktima, sa posebnim osvrtom na prava slovačke nacionalne manjine” kao i “Uvažavanje različitosti i ljudskih prava”¹¹⁷.

Program Zelene stranke

U svom Programu, usvojenom 9. avgusta 2014. godine, Zelena Stranka navodi da je osnovana radi, između ostalog, “*socijalno pravednog društva u kome sve osobe uživaju jednaka prava i imaju jednake mogućnosti za ostvarivanje svojih potencijala, razvijanja demokratske svesti i poštovanja ljudskih prava i različitosti*”¹¹⁸.

Iako je kao stranka nacionalne manjine, posebno usmerena na predstavljanje i zastupanje slovačke nacionalne manjine i zaštitu i unapređenje prava, Zelena stranka navodi da je “*podjednako opredeljena i za opštete ljudske, civilizacijske demokratske i građanske vrednosti*”¹¹⁹. U Programu se navodi da ova stranka prepoznaće pet osnovnih oblasti delovanja: životna sredina, zelena ekonomija, socijalna pravda, **demokratija i ljudska prava**, Evropa i region, bez obzira na nacionalnu ili bilo kakvu drugu pripadnost. Poseban deo Programa posvećen je pitanjima demokratije i ljudskih prava. U ovom delu Programa navodi se da su “*sva ljudska bića rođena slobodna i jednaka, sa dostojanstvom i pravima. Stoga sva ljudska bića zaslužuju jednaka prava i slobode bez obzira na bilo koju svoju različitost iz tog razloga borićemo se za zaštitu i unapređenje ljudskih i manjinskih sloboda i prava*

¹¹⁷ Statut Zelene stranke, <http://www.zelenastranka.rs/dokumenti/statut/>, pristupljeno 29. maja 2016.

¹¹⁸ Program Zelene stranke, <http://www.zelenastranka.rs/dokumenti/program/>, pristupljeno 29. maja 2016.

¹¹⁹ Program Zelene stranke, <http://www.zelenastranka.rs/dokumenti/program/>, pristupljeno 29. maja 2016.

5.22.2. RODNA RAVNOPRAVNOST

Statut Zelene stranke

U članu 1. Statuta Zelene stranke navodi se rodno senzitivni rečnik i napomena “*Svi pojmovi koji se u Statutu koriste u muškom rodu obuhvataju iste pojmove u ženskom rodu*”. Rodna ravnopravnost unutar stranke prepoznaje se i na institucionalnom nivou jer je Statutom predviđeno postojanje Saveta žena kao posebnog organizacionog oblika (član 10). Član 44. Statuta definiše da se Savet žena bavi unapređenjem položaja žena u društvu, zaštitom prava žena, porodica i rodne ravnopravnosti, i ostvarivanjem prava u skladu s evropskim standardima i konvencijama. Savet ima predsednicu i dve potpredsednice. Predsednica Saveta žena je i članica Predsedništva stranke (član 32), Glavnog odbora (član 24) i Skupštine stranke (član 21).

Program Zelene stranke

U svom Programu Zelena stranka navodi da će posebnu pažnju posvetiti zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina, prava deteta, prava osoba sa invaliditetom, **rodnoj ravnopravnosti** i LGBT populaciji. U delu Programa pod nazivom “Ravnopravnost i poboljšanje položaja žena” ističe se da je ravnopravnost muškaraca i žena u političkom i društvenom životu i nediskriminacija po osnovu pola ili roda jedna od temeljnih načela ljudskih prava, pa time i zelene politike. Zelena stranka se zalaže za ravnomernu zastupljenost polova na mestima donošenja političkih odluka, u medijima, školstvu, kulturi, privredi, državnoj upravi, borbu protiv nasilja nad ženama i pravo na kontrolu rađanja. Takođe, ova stranka smatra da “*komunikacija i*

korespondencija među polovima mora biti oslobođena bilo kakvih seksističkih, stereotipnih, uvredljivih, diskriminatorskih i omalovažavajućih stavova”¹²⁰.

5.22.3. LGBT

Dok se u Statutu Zelene stranke ne spominju posebno prava pripadnika LGBT zajednice eksplicitno, u Programu ove stranke se navodi da će Zelena stranka posebnu pažnju posvetiti, između ostalih, LGBT populaciji.

5.23. PARTIJA ZA DEMOKRATSKO DELOVANJE – ARDITA SINANI

Stranka albanske nacionalne manjine koja je na izborima 2016. godine nastupila pod nazivom “Partija za demokratsko delovanje – Ardit Sinani” osvojila je ukupno 16.262 glasova birača (0,43%). Na osnovu ovog rezultata, kao manjinska stranka za koju važi prirodni prag, dobila je jedan poslanički mandat. Ova stranka nema javno dostupan Statut i Program, pa nije bilo moguće analizirati stavove ove stranke po pitanju ljudskih prava, rodne ravnopravnosti i prava LGBT zajednice.

¹²⁰ Program Zelene stranke, <http://www.zelenastranka.rs/dokumenti/program/>, pristupljeno 29. maja 2016.

6. GLASOMER

Tokom predizborne kampanje portal Istinomer je omogućio građanima i građankama da putem aplikacije Glasomer uporede svoje političke stavove sa stavovima političkih stranaka koje se takmiče na izborima. Istinomer je poslao upitnik svim strankama koje su se kandidovale na vanrednim parlamentarnim izborima 24. aprila 2016. godine. Upitnik je sadržao niz pitanja iz različitih oblasti od ekonomije, politike, društva, obrazovanja do zdravstvene i socijalne zaštite. Stranke su na postavljena pitanja mogle da imaju mogućnost da odgovore sa “SLAŽEM SE“, “NE SLAŽEM SE” ili “NEMAM STAV“ kao i da označe za svako pitanje koliko ga smatraju važnim i da dodatno obrazlože svoj stav. Kasnije su građani, na istovetan način putem aplikacije “Glasomer”, odgovarali na pitanja i na taj način su mogli da izmere koja im je stranka po stavovima najbliža.

Za našu analizu posebno su značajna dva pitanja-stava koja su glasila: “U članu 21. Ustava Srbije uvesti odredbu kojom se garantuje i zabrana diskriminacije po osnovu seksualnog opredeljenja” i “Uvesti kvotu od minimum 30% za manje zastupljen pol u izvršnoj vlasti i povećati broj žena na 50% na izborim listama političkih partija”. Iako ne predstavljaju delove konkretnih stranačkih statuta i programa, smatramo veoma korisnim pregled odgovora stranaka u okviru ovog upitnika jer nudi konkretan odgovor na konkretno pitanje.

Na pitanja je odgovorilo ukupno 11 stranaka od kojih samo dve nisu prešle cenzus na izborima 2016. godine i neće biti parlamentarne stranke. Na sajtu www.glasomer.rs dostupni su odgovori sledećih stranaka: Demokratske stranke, Demokratske stranke Srbije, Dosta je bilo, Liberalno demokratske partije, Nove stranke, Saveza vojvođanskih Mađara, Srpske radikalne stranke, Socijaldemokratske stranke, Lige Socijaldemokrata Vojvodine, Levice Srbije, Pokreta Dveri I Srpskog sabora Zavetnici. Odgovori Srpske napredne stranke i Socijalističke stranke kao trenutnih političkih stranaka koje uživaju podršku najvećeg broja građana nisu dostupni na ovoj platformi.

Od ukupno 12 stranaka koje su odgovorile na upitnik, 8 smatra da bi u Ustav Srbije, **u član 21 trebalo uneti odredbu kojom se garantuje i zabrana diskriminacije na osnovu seksualnog opredeljenja**, dok 4 stranke smatraju da to nije neophodno. Od ovih 12 stranaka, 10 ima poslanike u jedanaestom skupštinskom sazivu - šest onih koje podržavaju ovaj stav i četiri stranke koje se ne zalažu za ovaj stav.

Stranke koje smatraju da u Ustavu eksplicitno treba da stoji ova odredba i smatraju je veoma važnom su: Demokratska stranka, Dosta je bilo, Liberalno demokratska partija, Nova stranka, Socijaldemokratska stranka, Liga Socijaldemokrata Vojvodine, Levice Srbije, i Srpski sabor Zavetnici.

Demokratska stranka Srbije, Pokret Dveri, Srpska radikalna stranka i Savez Vojvođanskih Mađara se ne slažu s ovim stavom. Ipak sve ove stranke, navodeći da su protiv svake vrste diskriminacije, taj svoj stav uglavnom obrazlažu navodima da već postojeća formulacija u članu 21. Ustava obuhvata i odredbu zabrane diskriminacije na osnovu seksualnog opredeljenja.

Demokratska stranka Srbije smatra da “*U članu 21. Ustava Srbije stoji: "Zabranjena je svaka diskriminacija, neposredna ili posredna, po bilo kom osnovu". Sva pitanja koja pokreću LGBT organizacije mogu da se reše u okviru postojećeg Ustava”.*

Srpska radikalna stranka smatra da “*Zabranjena je diskriminacija po polu što se može primenjivati i na zabranu diskriminacije po osnovu seksualnog opredeljenja. Ne može se svaki detalj regulisati Ustavom. Ustav je okvir, a detalji se razrađuju zakonima. Inače smo apsolutno protiv svake vrste diskriminacije.”*

Pokret Dveri navodi “*Dveri su porodični pokret koji se zalaže za tradicionalnu porodicu. Smatramo da je seksualna orijentacija privatna stvar*

svakog čoveka. Dveri su se uvek zalađale protiv bilo kakve diskriminacije, ali smo uvek bili i protiv nametanja mišljenja manjinske grupacije većini građana. Važeći Ustav i postojeće zakonodavstvo pružaju dovoljnu zaštitu od diskriminacije.”

Kada je reč o povećanju kvote za manje zastupljen pol u izvršnoj vlasti i na izbornim listama, *sedam stranaka od ukupno 12 koje su odgovorile na upitnik smatra da bi trebalo da bude minimum 30% za manje zastupljen pol u izvršnoj vlasti i da treba povećati broj žena na 50% na izbornim listama političkih partija.* Za ovu meru se zalažu šest stranaka koje su u novom skupštinskom sazivu: Demokratska stranka, Socijaldemokratska stranka, Nova stranka, Liberalno demokratska partija, Liga Socijaldemokrata Vojvodine, Savez Vojvođanskih Mađara i jedna koja nije prešla cenzus na izborima - Levica Srbije.

Za ovu meru nije pet stranaka od kojih su četiri parlamentarne (Demokratska stranka Srbije, Pokret Dveri, Srpska radikalna stranka i Dosta je bilo) i jedna vanparlamentarna (Zavetnici).

Demokratska stranka Srbije smatra da je ova kvota preterana, ali da je DSS pokazala odnos prema ženama u politici između ostalog i time što je za predsednicu stranke 2014. godine izabrala ženu – dr Sandu Rašković Ivić¹²¹.

Pokret Dveri navodi da je “Bavljenje politikom stvar izbora. Ne bi trebalo nametati da se neko bavi politikom samo zato što je određenog pola.”

¹²¹ Glasomer.rs <http://glasomer.rs>, pristupljeno 29. maja 2016.

Srpska radikalna stranka smatra da “*Nikoga ne treba terati da se bavi nekim poslom zato što je ovog ili onog pola. Političke stranke treba da svojim programima privlače u svoje članstvo sve ljude, bez obzira na veru, pol, godine starosti, obrazovanje. To je način da se žene u većem broju uključe u državne funkcije. Određivanje obavezujućeg procenta žena u izvršnu i zakonodavnu vlast značilo bi da, recimo, treba odrediti i procenat muškaraca u prosveti, zdravstvu, pravosuđu ili nekim drugim profesijama gde su muškarci manje zastupljeni..*”

Zavetnici smatraju da je neophodno učešće žena u izvršnoj vlasti, ali “*uslov za 50% žena na izbornim listama nije ostvariv u ovim okolnostima, jer ne postoji dovoljna motivacija kod žena da se politički angažuju*” dok Pokret Dosta je bilo smatra se to “*ne može postići na silu*”¹²².

¹²² Glasomer.rs <http://glasomer.rs>, pristupljeno 29. maja 2016.

7. PREPORUKE

- Političke stranke, koje nemaju, bi trebalo da statutom predvide postojanje posebnog stranačkog organa (resornog odbora/ foruma) koji bi se bavio ljudskim i manjinskim pravima i rodnom ravnopravnosću
- U rad ovih posebnih stranačkih organa, stranke bi trebalo da uključe i vanstranačke eksperte za ove teme kao i pripadnike LGBT zajednice
- Iako većina stranaka prepoznaće u svojim statutima postojanje stranačkih tela koja se bave afirmacijom rodne ravnopravnosti (Forum žena, Aktiv žena, Organizacija žena), stranke bi trebalo da načelo rodne ravnopravnosti prepoznaju i prilikom učešća žena na mestima odlučivanja unutar stranke kroz zagarantovane kvote
- Stranke bi trebalo da razviju poseban plan delovanja sa posebnim merama za podsticanje i unapređenje ravnomerne zastupljenosti žena i muškaraca u organima stranke. Ostvariti saradnju sa partijama koje imaju usvojen poseban plan delovanja, koji sadrži konkretnе mere, a ne samo načelno zalaganje za poštovanje principa rodne ravnopravnosti.
- Stranke bi trebalo da donesu posebne programe za zaštitu ljudskih prava, uključujući prava žena i LGBT zajednice, sa konkretnim predlozima za zaštitu i unapređenje prava manjinskih grupa
- Parlamentarne stranke treba da preduzmu konkretnе korake za usvajanje Zakona o rodnoj ravnopravnosti koji je u skladu sa međunarodnim standardima

8. ANEKS 1 – PREGLED SVIH STRANAKA/POKRETA KOJI IMAJU DOSTUPNE PROGRAME I/ILI STATUTE

	Političke stranke	Status = Ljudska prava	Program = Ljudska prava	Status = Rodna nemopretnost	Program = Rodna nemopretnost	Status = LGBT zajednica	Program = LGBT zajednica
1	Vojvodjanska partija	DA	NE	DA*	NE	NE	NE
2	Demokratska stranka	DA*	DA	DA*	DA	DA	DA
3	Demokratska stranka Srbije	NE	DA	NE	NE	NE	NE
4	Demokratička stranka Srbije	DA	DA	NE	NE	NE	NE
5	„Zajedno za Srbiju“	NE	DA	NE	NE	NE	NE
6	Zelena ekološka partija - Zeleni	DA	NE	DA*	NE	DA	NE
7	„Zeleni Srbija“	DA	DA	DA*	DA	DA	DA
8	„Jedinstvena Srbija“	NE	DA	DA*	NE	NE	NE
9	Komunistička partija	NE	DA	DA	NE	NE	NE
10	Liberalno demokratska partija	DA	DA	DA*	DA	DA	DA
11	Liga socijaldemokrata Vojvodine	DA	DA	DA*	DA	NE	NE
12	NARODNI POKRET DINARA-DRINA-DUNAV	DA	DA	DA*	DA	NE	NE
13	Nova Srbija	NE	DA	DA*	DA	NE	NE
14	„Nova strana“	DA	DA	DA	DA	DA	DA
15	Partija ujedinjenih pensionera Srbije	NE	DA	DA	DA	NE	NE
16	POKRET VETERANA	DA	DA	DA*	NE	NE	NE
17	„Pokret za novu Srbiju“	NE	NE	NE	NE	NE	NE
18	Pokret SNAGA SRBIJE - BK	DA	DA	DA*	DA	NE	NE
19	Pokret socijalista	DA	DA	DA*	NE	NE	DA
20	Politička stranka „Aktivna Srbija“	NE	DA	DA*	NE	NE	DA
21	Politička stranka „ZELENI – SOCIJALNA PRAVDA“	NE	NE	DA	NE	NE	NE
22	PUJS SRBIJE	NE	DA	NE	DA	NE	DA
23	REFORMISTI VOJVODINE	DA	DA	DA*	DA	NE	NE
24	Reformistička stranka	NE	NE	DA*	NE	NE	NE
25	Socijaldemokratska partija Srbije	DA*	DA	DA*	DA	DA	NE
26	Socijaldemokratska stranka	DA	DA	DA*	DA	DA*	DA
27	Socijaldemokratska unija	DA	/	DA*	/	DA	/
28	Socijalistička partija Srbije	DA*	DA	DA*	DA	DA	DA
29	Srpska monarhistička stranka „Srpska Sloga“	NE	DA	NE	DA	NE	NE
30	Srpska nasredna stranka	DA	DA	DA*	DA	NE	NE
31	Srpska narodna partija	/	DA	/*	DA	/	NE
32	Srpska radikalna stranka	DA	DA	DA	DA**	NE	NE

33	Srpski pokret Dveri	DA	NE	DA*	DA**	NE***	NE
34	Srpski pokret obnove	NE	DA	NE	DA	NE	NE
35	Srpski preporod	DA	NE	DA	NE	NE	NE
36	TREĆA SRBIJA – BOGATA SRBIJA	/	NE	/	DA	/	NE
37	Ujedinjenja seljačke stranke	NE	DA	DA*	NE	NE	NE
38	Levica Srbije	/	DA	/*	DA	/	DA
39	Dosta je bilo	/	DA	/	NE	/	NE
Poštive stranke nacionalnih manjina							
1	Stranka za Sandžak	DA	DA	DA	NE	NE	NE
2	Sandžačka narodna partija	/	DA	/	DA	/	NE
3	Stranka demokratske akcije Sandžaka – Stranka demokratske akcije Sandžaka	DA	DA	DA*	DA**	NE	NE
4	Bolnička demokratska zajedница – Bolnička demokratska zajedница	DA	DA	DA*	NE	NE	NE
5	Bolnička narodna stranka/ Bolnička narodna stranka	DA	DA	DA*	DA**	NE	NE
6	Bolnička demokratska zajednica Sandžaka/Bolnička demokratska zajednica Sandžaka	DA	NE	DA*	DA**	NE	NE
7	Vlastika narodna stranka – Partija negamului nemilosti	DA	NE	NE	NE	NE	NE
8	Vlastika stranka	DA	NE	DA*	NE	NE	NE
9	MIJEDAN OD PONIJENIH ODGOVORA	/	NE	/	NE	/	NE
10	Građansko Inicijativa Goronaca	DA	DA	NE	NE	NE	NE
11	Demokratska stranka svetogorskih Madara – Válaszai Magyar Demokratia Párt	DA	DA	NE	NE	NE	NE
12	Pokret madarske nade – Magyar Bernéme Mozgalom	DA	DA	NE	NE	NE	NE
13	Savet svetogorskih Madara – Válaszai Magyar Szövetség	DA	DA	DA*	NE	NE	NE
14	Republikanika stranka – Republikanus Párt	DA	DA	DA*	DA	NE	NE
15	Bosanska demokratska stranka – Bosna demokratichna stranka	DA	DA	NE	NE	NE	NE
16	Stranka Biće Srbija	/	DA	/	NE	/	NE
17	Bosna stranka	DA	DA	DA*	DA	NE	NE
18	Slovačka demokratska stranka – Slovenská demokratická strana	/	DA	/	NE	/	NE
19	Zelena Stranka – Zeleni Strana	DA	DA	DA*	DA	NE	DA

21	<u>Demokratska zajednica Hrvata</u>	DA	DA	NE	DA	NE	NE
22	<u>Crnogorska partija – Crnogorska partija</u>	DA	NE	DA*	NE	NE	NE
23	<u>Građanski savez Mađara</u>	/	DA	/	NE	/	NE
24	<u>Jedinstvena stranka pravde</u>	DA	DA	DA*	DA	DA	NE
25	<u>Savez bačkih Bunjevaca</u>	NE	DA	NE	NE	NE	NE
26	<u>Stranka mađarskog jedinstava</u>	/	DA	/	NE	/	NE
27	<u>Demokratska unija Roma</u>	DA	DA	DA*	NE	NE	NE

Napomena:

DA oznaka se koristi i kada se stranke samo načelno bave ovom temom u statutu ili programu, kao i ukoliko postoji poseban dokument koji se bavi ovom temom

NE oznaka se koristi kada se stranke u programu ili statutu ne bave ovim temama

/ označava da statut ili program ne postoji

*označava postojanje stranačkog organa/tela koje se bavi pitanjima ljudskih prava, rodnom ravnopravnosću ili pravima LGBT zajednice; ova oznaka se koristi kod stranaka koje nemaju dostupan statut ili program, ali postoji dokument ili informacija koja ukazuje na postojanje tela koje se bavi ovom temom

**označava da se stranke/pokreti bave pitanjem žena i porodice, ali u patrijarhalnom kontekstu

***označava negativno pominjanje

9. ANEKS 2 SPISAK STRANAKA KOJE NEMAJU JAVNO DOSTUPNE PROGRAME I STATUTE (NEMAJU INTERNET SAJT)

- Sandžačka demokratska partija
- Narodna partija
- Demokratska Unija Doline – Bashkimi Demokratik i Luginës
- Demokratska partija Bugara – Demokratičeska partia na Bългарите
- Demokratska partija Sandžaka - Demokratska partija Sandzaka
- Demokratska unija Albanaca- Unioni demokratik Shqiptar
- Romska demokratska stranka
- Demokratska partija Makedonaca – Demokratska partija na makedoncите
- Slovačka stranka – Slovenska strana
- Sandžačka alternativa – Sandžačka alternativa
- DEMOKRATSKI SAVEZ BUGARA - DEMOKRATIČEN СЪЮЗ
NA БЪЛГАРИТЕ
- PARTIJA BUGARA SRBIJE – PARTIЯ НА БЪЛГАРИТЕ В
СЪРБИЯ

- PARTIJA ZA DEMOKRATSKO delovanje – PARTIA PËR VEPRIM DEMOKRATIK
- Demokratska zajednica vojvođanskih Mađara – Vajdasági Magyarok
- Pokret za demokratski progres – Lëvizja e Progresit Demokratik
- Demokratska partija Albanaca – Partia demokratike Shqiptare
- Stranka ‘’Bunjevci građani Srbije’’
- SABOR SRPSKOG JEDINSTVA
- Sandžačko Raška Partija
- Narodna seljačka stranka
- Demokratski pokret Rumuna Srbije – Mișcarea democrată a Românilor din Serbia
- Romska partija
- Ujedinjena partija Roma – Jekutni Partija Romani
- Narodni pokret Sandžaka – Narodni pokret Sandžaka
- RUMUNSKA PARTIJA – PARTIDUL ROMÂN
- Stranka Vojvodanskih Slovaka - Strana Vojvodinských Slovákov
- Romska stranka Jedinstvo
- Demokratska partija – Partia demokratike

- „Zajedno za Vojvodinu“
- Socijaldemokratski savez
- Unija Roma Srbije
- Bunjevačka stranka
- Ujedinjeni REGIONI SRBIJE
- POKRET GRKA SRBIZA
- Alternativa za promene – Alternativa për ndryshim
- SLOVACI NAPRED! – SLOVÁCI VPRED!
- SRPSKO RUSKI POKRET
- JEDINSTVENA RUSKA STRANKA
- STRANKA MAKEDONACA SRBIJE
- „To smo mi“ - Prirodni pokret – „Tova sme nie“ - prirodno dviženie
- Građanska Stranka Grka Srbije

